

Napút-füzetek

78.

Isztray Botond

Ugyanis Hamvas Béla

Az *Ugyanis Hamvas Bélát* 2010 júniusában fejeztem be. Azóta várja, hogy napvilágra kerüljön. Bizony voltak ellenjavallatok: nem elég tudományos, nem elég egzakt, túlzottan politikus, túl ütős. Igen, Hamvas Béla nem „tudományos”, nem „egzakt”, túlzottan (meta)„politikus”, túl „ütős”. Viszont, láss csodát: tudattalanul tudatosan ma is működik és hat egy bizonyos „értelmiség” hegemoniája.

Az esszé megírására a szellemi-társadalmi törésvonalak gerjesztette feszültségtér inspirált. Ebben a mezőben nem tudják, hogy a dogmatikus szembenállás vagy ellentmondás csak akkor jelenik meg, ha a pontokat a körtől elszakítva és azt ignorálva fogjuk fel. A teljes kör maga az igazság. Ez (nem racionalizálható) mediálódásunk, azaz igaz mikéntünk.

Három szempontot ajánlok figyelmébe az olvasónak:

1. Európa elveszőben, mert alapító értékeit gerinctelenül elárulta és leköpte és elviccelte, nemzeteinek életét nedveit pedig pénzre váltotta. A minőségtől a mennyiség felé való zuhanás immár megállíthatatlannak látszik. Közel egy évszázada rója Európa utcáit Joyce *Ulysses*ének egyik félnótás hőse, Mr. Breen. Rosszat álmodott éjjel. Lidércnyomás. Zöld disznó jön föl a lépcsőn. És ezek után reggel kapott egy levelet. A levélben csak ennyi állt: Camp és Petz. Kamppec. Mr. Breen bolyong Európa útjain, és pert akar indítani tízezer fontra.

A közbeszéd dermesztő mantrái: fenntartható fejlődés (pszichopata álom), megújuló energiák, piac, monetáris politika, államadósság, infláció, vállalkozás, államkötvény, Tőzsde, Részvény, költségvetési egyensúly,

ikerdeficit stb. stb. Ez nem emberi világ. Itt már a sivatag is műanyagból van. Mindenben az Idegen hideg tekintete vizslat. És senki sem meri kiböki Hesse nyomán: „Urak, Hölgyek, az üvegyöngyjátéknak vége!”

Az új-régi kapitalizmus (ráadásul az új-keresztelkedő keresztények valástalan szószával leöntve) most tárja szemünk elé a politikai kapitalizmus, a barbár kommunizmus eredetét és lényegét. Minden pillanatban halljuk egy elakadt lemez sercegését; csodálhatjuk a bárgyú retro és az éme lyítő epigonizmus végvidékét. A bal- és jobboldali liberalizmus progresszív tengerében „polgár” és csöcselék egybefolyik. A Tőzsdén halódó spermiumok hip-hopjában gyönyörködhetünk. Itt a Sors neve: Carry Trader.

2. „Az igazság differencia specifikája az autoritás, és konkrétan: az autoritások hierarchiája. Ez a hierarchia egyben az igazság hagyománya. Maga a közösség egyébként már maga is autoritások hierarchiája; aki minden hierarchián kívül marad, kirekesztette magát minden közösségből: megszólíthatatlan és megszólításra képtelen.” (Tábor Béla)

3. „Minden civilizációban van egy fok, amit a spiritualitás minimumának lehet nevezni, és minden jel arra vall, hogy ez a minimum minden civilizációban ugyanaz. Termékeny élet csak ezen felül lehetséges. Ha az ember a fagypontra eléri, életét nem szellemi erők irányítják, hanem pseudo-spirituális kényszerek, amelyeket a gyengeelméjűek, a serdületlenek, a primitívek, a pszichopata lélektanából ismerünk.” (Hamvas Béla)

Izstray Botond

Miközben azon tűnődtem, hogy az 1990–2010 között virágjába bomló Nagy Magyar Felemással kapcsolatban mit is mondhatnék a Modernről, az ész és a szabadság eme nagyszerű emancipációjáról; a puritán életgyűlölet kultúrájáról, amelyben az atlanti protestantizmus racionalizálta a gazdaságot, fegyelmelte az ipari termelést, szakralizálta a munkát és radikális individualizmusával atomizálta a társadalmat, s ebben az új rabszolgaságban meghirdette az *autonóm individuum* eszményét (Ernst Troeltsch), s persze az idő múltával az így varázstalanított világot némi aberrált hedonizmussal fűszerezte; a csak gondolkodó embernek az őt folyvást szorongató objektumaival való Globális hatalomra törő harcáról; vagyis a racionális teológia korától a technika primitív, mágikus vallásosságának koráig történő „fejlődéséről” (mi másról: egyenlőség, testvériség, szabadság!); vagy mit a Posztmodernről, a bármifajta egységes keretet elvető interpretációk valóságromboló brutalitásáról; a feltalálók paralogiájának virágzásáról; a cyber-tér bugyuta „demokráciájáról”, amelyben – az igazságosság irányában némileg elfajzott társadalomtól – az Átélés-Alany (Pethő Bertalan; eme alany melleleg a Network önmagában értelmetlen részecskéje) vágyainak megrontásával szép lassan visszaveszik munkájánkat minden hasznát (hiába: a zsákmánytér aggályosan szűkül); e szép történetről: az 1968-as bevetéstől (jóléti pirula) a neoliberalizmus „szabad”, „öngondoskodó” emberének megkonstruálásáig a hihetetlenül pofátlan befektetési alapok stb. szolgálatában; arról, hogy a létezett szocializmusból importált leleményességgel a benső élet társadalmiasítása gőzerővel folyik, s így a kommunizmussal és fasizmussal ellentétben, illetve azokat meghaladva sikerülni látszik a gyakorlati transzcendencia és gyakorlati immanencia, a tökéletes immanentizmus (vigan válogatva a példák között lásd a minden nőnek alanyi jogon járó abortuszra és megtermékenyítésre vonatkozó javaslatot 2013-ban az Európai Únióban), az önmagára támaszkodó humanizmus, vagyis a szekularizált politeizmus (a tárgy mint tárgy imádata diktatúrája); nos, ezenközben rácsodálkoztam Szolzsenyicin egy fölöttébb egyszerű mondatára.

„A társadalmi berendezkedés másodlagos az emberi kapcsolatok légköréhez képest. Ha az emberek emberségesek, elfogadható minden tisztességes politikai rendszer, ha viszont az emberek gonoszak és önzők, a legfejlettebb demokrácia is elviselhetetlen. A legszörnyűbb örökség a lelkek szétrombolása.”

Bizony a legnehezebbnek tűnik a lelkek földjének megtisztogatása a vörös iszaptól. Szolzsenyicin mondatában két állítás van. Először: minden elképzelhető emberi társulás a közösség és a szűkebben vett társadalmiság antinomikusan monodualikus egysége (Szemjon Frank). Másodszor: bármely szűkebben vett társadalmi berendezkedés relatív, a benne megnyilatkozó mérték érvényesítése a konkrét társadalom materiális feltételeitől, szellemi fejlettségétől és az így kitűzhető társadalmi feladattól függ. De a mérték a közösség: tisztességes, önzetlen emberek összegyűlése egy tárgyilag nem tematizált körben, ahol nem a feltételezettségek szorongatnak, ahol a szeretet légkörében a szorongatottságok viszonylagosságát felismerik, s éppen ezért az adottságot mint feladatot kezelni tudják. Furcsának tűnhet, de erről szól a humorista elhíresült mondata is: „félszavakból is értjük egymást”. Vagy ez a (talán kínai) mondás: „Olyan közel vagy hozzám, hogy nem értem, amit mondasz.” Ezt mindenki értheti, aki élete határhelyeteiben önmagánál, tehát másnál is

volt; mindenki értheti, akinek valóban volt szerelme, családja, barátja, tanítója, aki átérezte a közösség testvériségét, aki az alkotásban megtapasztalta a tárgyi szükségletektől, érdekektől, kellesektől történő eloldódást. És e közösségiség vetül rá mint mérték a külső társadalmiságra, a szükségletek, érdekek természetiségében hányódó, racionalisztikus-tárgyasító lélekre, s törvényeként moderálja. Az a társadalom, amely e mérték sugárzását nem fogadja be, elnyeri méltó örökségét: a lelkek szétrombolódását és saját felbomlását az örökös nélkülözés histériájában. Ugyanakkor észben kell tartanunk, hogy közösség és társadalom elválaszthatatlan, de összevegyíthetetlen. Ha ezt eltévesztjük, a farizeus utópizmus nirvánájában vagy a véges lét csillapíthatatlan szorongásában élünk. Az elválaszthatatlan azt jelenti, hogy a társadalomban élő individuum soha nem helyezheti magát a közösség testet öltése, az állam törvényei fölé. Az összevegyíthetetlen az állam határait jelzi: az állam sohasem avatkozhat be a közösség, a „mi” létező alanyának, a személynek társadalmilag nem tematizált lelkiismereti, világnézeti ügyeibe vagy szenvedélyeibe. Természetesen könnyen elképzelhető, hogy kollízió alakul ki állam és személy között. A megromlott állam elleni lázadás, a zsarnokölés mindig jogos. De az individuumnak mint ilyennek kötelessége számolnia jogosan alárendelt helyzetével. A történelem drámai pillanataiban csak harcban születhet meg az igazság.

Tisztában vagyok azzal, hogy az elmondottakkal a csak (vulgáris) valóság világából a mítosz területére léptem, de ez is volt a cél. Történelemtől, nemzetről, közösségről, személyről – egyáltalán: arról, *ami van* – nem lehet absztrakt, főleg nem abszolutizált absztrakt fogalmakkal beszélni. Csupán a szimbólum és a belőle kibomló mítosz *kifejező*; múltat (kezdetet), értéket, nyelvet rejt és mutat a kifejezhetetlen egész erejéből újulva. A mítosz felfokozott, konkrét realitás. A tiszta tudomány (ami egyébként nem létezik) sohasem alapozhatja meg önmagát; csak valamely elhallgatott mitológia-fragmentumra támaszkodva építi metódusait (amelyek viszont már valamely alkalmazott tudomány részei).

Ezért – konkrét témánkhoz közelítendő – két, egymástól és az időben tőlünk is távolinak tűnő, de a szimbólum dimenziójában egymáshoz kapcsolódó, erős példázatú szöveget szeretnék megidézni. Az első Thomas Carlyle jó százhatvan évvel ezelőtt napvilágot látott művéből, az *Egykor és most*ből szemelget. Akkoriban a magyar reformerek, közöttük eminensen Széchenyi István is, az elragadtatás hangján beszéltek Angliáról.

„Az emberek szívtelenül, hűtlenül néznek egymásra.

A gonosz büntetése sokszor késik, egy vagy két napot, néha egy vagy két évszázadot, de olyan biztosan eljön, mint maga az élet és a halál.

Létezik az igazság itt lent, sőt legalul nincs is más, mint igazság. Ha erről megfeledekezel, mindenről megfeledekezel.

Fényezett bőrülésseden bürokráciáddal, célszerű gondolkodásoddal, klubod erkölcsel, parlamenti többségeddel gyönyörűen feszítesz kocsidon, de tudod, hogy merre haladsz? Az út vége felé.

Mert ahány ember van egy nemzetben, aki látja a menny láthatatlan igazát, és a Földön is mindenhatónak tudja azt, épp annyi ember áll egy nemzet és elmúlása között.

E világ hol örülten rohan előre, hol megáll, megbénul. Két fő jellemzője a dilettantizmus és a pénz.

Nem »valamit« kell tenni azért, hogy meggyógyuljon a társadalom. Az életmódnak kell megváltoznia.

A kontár és a balek, s ezt mindig tartjuk észben, ugyanannak a szubsztanciának a két oldala, felcserélhető személyiségek.

Ha egy ország nyomorúságosnak találja a helyzetét, akkor biztos, hogy félrevezették.

A »felvilágosult önzés« manapság oly divatos formulája nem vezet sikerre. A szabad verseny, a kereslet és kínálat, a protekciós alapon történő készpénzfizetés nem lehet a társadalmi egység törvénye.

A nyomorult gazemberek letartóztatását követeljük, azzal kezdjük, hogy saját szegény lelkünkben kiüzzük őket. Nem tudok elképzelni másfajta reformot. Te meg én, barátom, ebben a nagyon is szolgai világban hőssé válhatunk, ha akarjuk.

(NB. Mindenkinek tudom ajánlani, hogy fáradságos történelmi, szociológiai és politológiai stúdiumok helyett tanulmányozza az 1990 óta megjelenő magyar *Ki kicsodákat*. Minimális tájékozottsággal és némi empátiával könnyen arra a belátásra juthat, amit valaki úgy fejezett ki, hogy hazánkban minden párt bűnbán fogant, senki és semmi nem az, aminek látszik. Régi mondás visszhangzik fülében: nincs mit tenni, inkább csináljuk mi, mint ők. Na, vajon mit? A *mi* gazemberünk a *mi* gazságunkat. A történelem üdvös szelárnyékában. Utána pedig gondoljon bele, hogy Magyarországon még egy icipici lusztráció sem volt, és amikor erre gondol, figyelmezen a szó eredeti jelentésére. Bizony hajlamos lesz némi kádári reminiscenciával az Operettszínházban fölcsendülő Összefogás dalát az Összefonódás dalának hallani. Ez megkerülhetetlen: ez van, vagy ennyire nincs. A gazságot nem lehet a Múzeumban jegelni. Ama húsz évvel ezelőtti »fordulat« egyetlen szimbólumértékű tette Orbán Viktor emlékeztetes beszéde volt, annak is látnokinak nevezhető mondata, mely szerint eljövendő húsz évünk is itt nyugszik valahanyadik koporsóban. Árnycunkat csak így lehet átugorni. De a követelmény nagyobb: a mindenkiben kísértő »örök« kommunizmus és liberalizmus árnyékát kell átugorni.)

Az emberi kapcsolatokat a bankárok tintája rongja meg. Minden keserűvé vált, s a végső feloszlás fenyeget.

»Kit tisztelsz? Ki az eszményed, vagy áll ahhoz közel?«

A néppel is így van ez. Minden nép kinyilvánítja választását, néha csak azzal, hogy csendben engedelmeskedik. (NB. A szabad, általános, titkos etc. választások humánus lelkű híveinek legnagyobb bánatára le kell szögezni, hogy ez történt 1956 [ami a common sens megnyilatkozásának még e többszörösen hanyatló világot is megrázó eseménye, és közel sem a pesti srácok – újfent nyomozunk a szó jelentése után –, s főleg nem a reform-kommunisták forradalma, vagy mije volt... /Habár ne áltassuk magunkat: 1956-ot összeesküvők körének egy gondosan megtervezett provokációja váltotta ki; és 2006-ban ezt próbálták utánozni derék kiszistáink némely ügynökök helyismeretet nélkülöző segítségével./] után 1957-ben, választás történt bizony, a néplélek legromlottabb ösztöneitől, reflexeitől vezetett, igenis, szép csendesen kinyilvánította választását. A metapolitika rangjára emelt demokráciáért kritikátlanul és naivan rajongók, az egyosztatú társadalomban ma már nem létező polgár eszméjét zászlajukra tűzők mostanában kezdik észrevenni a Kispolgárt [ámbár polgár nélkül »öntudatos« csöcselékek kéne mondani], a kerti törpét mint predátort.

Ám a piranha, mint tudjuk, kedvező körülmények között borzalmas állat. De mentségünkre vegyük figyelembe, hogy Magyarország 1945 óta mindmostanáig kísérleti terep. A közöny metafizikáján munkálkodók, a gyanú nyelvének szótárkészítői számára – így Molnár Tamás – a hagyomány hálójának és struktúrájának szétrombolására a legjobb mód a föloldás egy névtelen és száraz világtársaságban. A határolt közösségek felbomlasztása jó kezdés. Az autoritásellenes ideológiák fő célja olyan világtársadalom megteremtése, amelynek tagjai rendet nem ismerő egyének, önkényes halomba hányt atomok, melyek identitása kimerül a határ nélküli kontinuumhoz való tartozásukban. És Jean Renaud bizonyára nem alaptalanul mondja, hogy a szocializmus Nyugaton egy kis uralkodó elitben talált menedékre, egy humanitárius, cinikus és jóllakott burzsoáziában. A burzsoá a prométheuszi angelizmus buzgó gyakorlója, aki önmagát soha fel nem áldozó emberként szereti a társadalmi igazságosságot – fenntartható módon szeret élvezkedni.)

Nem segítünk egymáson, a háborús törvények alapján a szabad verseny és a kölcsönös ellenségesség irányítja lépteinket.

Minden nagyszerű nemzet konzervatív, nem nagyon hisz az újdonságokban, a jelen bajait türelemmel viseli el. Mélyen hisz a törvények és az igazságosnak elismert szokások erejében.

Csak az igazságot értelmes konzerválni. Igazi vezetésre és irányításra van szükség, nem a »laissez faire« kereskedelemre, pláne nem irányítatlanságra.

(NB. Molnár Tamás úgy fogalmaz, hogy az ember számára nincs status naturalis; az ember mint ember mindig status socialisban, azaz strukturált autoritás alatt élt. /Ebben az állításban bennefoglaltatik a tiltakozás az állam [helyesebben a politika] bármely privatizálása ellen, s a gazdasági-pénzügyi szféra politikai hatalom általi erős, kérélnyelhetetlen kontrolljának követelése. A civil társadalom nem lehet abszolút és korlátlan, de önmagának értelmet adó entitás sem. Az autoritást sohasem megválasztják, hanem kiválasztják. Úgy áll a helyzet, hogy a közösséget a társadalomban az állam testesíti meg, s az állam kölcsönviszonya a mindennapiság civil társadalmával a jog szférájában jelenik meg. A belülről vezérelt ember tudatában van az emberi lények eredendő egyenlőtlenségének, ezért megérti, hogy minden közös vállalkozásnak autoritáson kell alapulnia. És felfogja azt is, hogy autorizálni alulról vagy statisztikailag lehetetlen. Az autorizálás elfogadó kiválasztás, s természetesen a történet mélyrétegeiben gyökerezik. Az a társadalom, amely ezt nem érti meg, amely képtelen tetteivel saját autoriter kiválóit legitimálni és elismerni, arra ébred egy szép napon, hogy egy jól szervezett rablóbanda [pénzoligarchia] uralkodik a sokaság felett./)

A vezető osztály, amelynek nincsenek kötelességei, olyan, mint a szakadék szélére ültetett fa.

A Mammon evangéliuma egyike a legmocskosabb evangéliumoknak, amelyeket valaha terjesztettek a világon.

A világ még nincs halálra ítélve, de egyre jobban belebukik a káoszba, ezért nagyon is szükséges, hogy legyen egy új arisztokrácia, amely a legjobbakból támad, ha kényszerrel kell is létrehozni.

A demokrácia futás a szabadság elképzelt ideálja felé, senki sem állíthatja meg ezt a rohanást, de a dolgozó milliók szenvedélyesen és ösztönösen vezetés után kiáltoznak, el kell vetniük a hamis vezetést.

Minden érett társadalom a bölcsek és bátrak virtuális arisztokráciájára vágyik.

A despotizmust össze kell békíteni a szabadsággal. Nem tudjátok, hogyan? Úgy, hogy a despotizmust igazságossá tesszük. Keménynek és igazságosnak kell lennie, mint a sorsnak és a sors törvényeinek, vagy mint Isten törvényeinek.”

Végezetül Carlyle a karizmák és hősök nélküli, a naturalista mohóság mocsarába süllyedt, kufár társadalom lehetséges jövőjét egy legenda elbeszélésével érzékelteti. Valaha egy törzs élt egy holt tenger partján, amely megfélekedezett a természet szaváról. Hazugságot hazugságra mondott, ezért a holt tengernél mélyebb tenger fenyegette elnyeléssel. A mennynek úgy tetszett, hogy elküldte hozzájuk prófétáját, figyelmeztető szóval. Ám a törzsnek nem tetszettek a próféta szavai, ahogy ez a szolgálkhoz illik. Onottan hallgatták, piszszegve, ásitóztatva. Unalmasnak és semmitmondónak találták. Ez volt bizony az őszinte véleményük. A próféta visszavonult, de a természet és annak igazságai nem vonultak vissza. Végül a törzs tagjai majmökká változtak. Felmásztak a fákra, onnan vigyorogtak a világra, locsogásuk teljesen értelmetlen és érthetetlen volt, az egész világegyetemet értelmetlennek találták. És a világegyetem azzá is vált számukra. Még most is a fákon ülnek, csupán hét végén tér vissza valamelyest az emlékezetük. Füst szarítja az arcukat, és tragikus képet vágnak. Füsttől ködös szemmel nézik az alkonyatot, mert minden bizonytalan és értelmetlen nekünk. Nem hallgattak a lelkükre, ezért elveszítették. Néha homályosan eszükbe jut, hogy valaha lelkük is volt, amelyet elveszítettek. Kedves utazó, sohasem találkoztál még ezekkel a majmokkal?

A második idézetet Joó Tibor *A magyar nemzeteszme* című könyvéből vettem, amelyben az öreg magyar gulyás ekként beszél:

„Tudott élete csak a pásztorak van. Tapasztalata, magánpróbálata felér két gazdáéval. Ugyan mék gazdának van annyi a kis agya hátuljába, mint a pásztorak. Mert a gazda – ha megakad: a szomszéd, a koma, a sógor, mindenki itt van, hogy megbeszélhesse vele a dógát. Nincs a maga eszére utalva. De a pásztor mindennap más helyzetbe kerül. Nem lát maga körül senki mást, csak az egy jó Istent. Azt se látja, csak érzi – senki körülötte. Mégis el kell határoznia egy szemrebbelés nem sok – kevesebb idő alatt, hogy mit csináljon. Nincs kitől tanácsot kérnie. Tennie kell. Mert bizony, sokszor ettől függ az élete is. Parasztembernek csak a vagyon. A pásztor meg csak neveti. Takarítván nem törődik vele, ha az szánt-vet, neki arra nincs gondja... Az én sarkamat nem tapossa senki, mint a cseléd sarkát. Engem nem kell hajtani. Lám, eleresztenek 67 darab marhával egy idegen vármegyébe. Hetekig itt leszek. Egy vagyon van rám bízva. Meg is őrzöm. A pásztor nem áll szóba a pugrissal, mert különbnek érzi magát annál.”

Joó Tibor a pásztor beszédében felismeri a táj határtalanságában éberen mozgó, öntudatos nomád lovast, aki uralkodni tudott Kelet és Nyugat határának tájain, sokfajta nép fölött. A viszonyok itt egészen sajátosak voltak, az uralmat is csak sajátos politikai módszerekkel lehetett gyakorolni. S a nomád lovast éppen e politikai módszerek birtoka tüntette ki.

A lovas nomád politikai módszerei „birodalmiak”. Mi sem áll távolabb tőle a nemzetállami koncepciónál. A közösséget körkörös, hierarchikus rendként képzelel el, amelyben az azonosulás szintjei számosak és egymást nem kizárók.

Kultúrájának középpontjában a közösség fedezetét jelentő autoritás szimbóluma, illetve kultusza áll.

A két szöveget sokféleképpen, gyümölcsöztetően lehetne ütköztetni. Például a Karácsony Sándor-i világkép tükrében, vagy a bibliai Ábel és Káin történet perspektívájában. Hihetetlennek tűnik, de a két megszólalás gyakorlatilag ugyanabban a történelmi időben hangzik el. Carlyle szavai – amelyek lényegében mit sem veszettek aktualitásukból – a térben egyre inkább fixálódott, materializálódott, a csak anyagi cserére berendezkedett pénzüligarchia uralta, kérdésesen legális, ám legitimitását teljesen elvesztett, bürokratikus, kiteljesedetten polgári (tehát a tömeget rövidesen politikai kategóriává tevő), elidegenedett társadalom feletti kétségbeesésnek adnak hangot. Ebben a világban magától értetődő a vagyonszerzés már Arisztotelész által kárhozzatott, természetellenes módja, a javak mértéktelen pénzre cserélése, és az ebből értelemszerűen kinövő uzsora. A pusztuló táj felett a liberális demokrácia szabadpiacának Istene hadonászik. Európát, ahogy Hamvas Béla mondja, a racionalizmus ájult álma, a technika keríti hatalmába. Épül a gép metafizikátlanságának metafizikája: az időtől való eszelős rettegés. Minden hiteles uralomért, igazságosságért, valódi tettekért kiált.

A magyar pásztor szavai pedig az önmagát uralni képes, a mindenkori nemes ember, a lehetséges uralkodó országló szavai, aki ugyanúgy uralkodik a térben folyvást létrehozott-létrejött valóságok felett, aki csak a valódi teljessémményt tudja méltányolni, s csak autoritások által tagolt emberi közösséget tud elképzelni (és eme autoritásokért kezeskedőt Istennek nevezi el), aki a Rousseau-i társadalmi szerződésen (ha venné a fáradságot megértésére) jót nevetne (hisz mi ez a kifecsegett oskolai fecsegés a bibliai történetről: *menynyei* Paradicsom, bukás, megváltás, *földi* Jeruzsálem), és aki, úgy vélem, nem sokat törné a fejét a teodiceán. Gondolom, a hatalmi ágak megosztását sem értené. Mi a csuda e fura hármasság? Mégis: itt ki az úr a házban? Itt mindenki mindenkire gyanakszik, itt mindenki mindenkit *figyel*?

Nos, mindez azért fontos, mert történetünk megbeszélésének, s így a jelen értésének is szerintem alapvető akadálya annak elhallgatása vagy nem értése, hogy a magyar civilizáció ezer évét a nemesség hozta létre. A magyar kultúra, a magyar társadalom egészen Bethlen Istvánig, Kállay Miklósig, sőt Bibó Istvánig nemesi alapzatú. (Az Árpád-sávós zászlót lobogtatók, tán szándékuk ellenére, erre éreztek rá.) Ez itt most nem a nemesség kritikájának avagy hanyatlása történetének a helye, hanem ténymegállapítás. Ezt a tényt akarják eliminálni a nemzetközi szocialisták, a liberálisok vagy urbánusok; és ezt a nemzeti szocialisták, vagy a velük szegről-végről rokonságot tartó népiek. Ennek meglehetősen torz, de mulatságos dokumentuma Málnási Ödön eszmefuttatása a kelet-balti-ugoros (politikailag haladó, örök evolucionista, dolgos stb.) és a túráni-törökös (maradi, konzervatív, passzív, kultúrahordozásra alkalmatlan stb.) néprész feloldhatatlan ellentmondásáról. A magyar parasztság és nemesség harca itt, osztályharc helyett, fajok harcává változik.

Ezen a helyen kell megemlékeznünk egy – úgy látszik, eddig észre nem vett – durva, véresen komoly történelmi tényről: 1948-ban a Tanácsköztársaság megvalósult. A magyar társadalom megviselt, reformokra szoruló szövetét, külső segítséggel, kaotikusan szétrombolták. A tradicionális uralkodó rendet

– külső segítséggel – kiirtották, elűzték vagy elnémították. Korlátolt szegény-parasztok, ostoba prolik, önző és gyáva kispolgárok, önmagukat kiárusító polgárok és nemesek kerültek vezető beosztásokba. Megkezdődött a múlt meghamisítása, a múlt eltörlése, a magyar történelem gyalázása. Az úriember szitokszóvá vált. Azóta – mindmostanáig érezhetően – senki és semmi nem az, aminek látszik. Azóta itatta át a magyarságot az irigység, a gyanakvás, az önzés és a sunyiság. Ezért rossz valahogy minden megszólalónak a lelkiismerete. És ne feledkezzünk meg a borzalmas nyelvrontásról, a hazugság nyelvének elterjedéséről, de ez már külön tanulmány tárgyát képezhetné. (Kevésbé vigasztaló, hogy Nyugaton is, bár más eszközökkel, de a második világháború után megvalósult az underclass minden szintű uralma.)

Még egyszer mondom, nem arról van szó, hogy a magyar nemesség, a nemesi mentalitás (és vele a polgári) mikor és miért hasonlott meg önmagával és lett teljesítőképtelen (ez is tény; bár a Neotanácsköztársaság beköszönte után regnáló, haladó vagy kevésbé haladó rezsimeket, magukat a politikába beleártókat elnézve nosztalgia fogja el az embert), hanem arról, hogy a történelmileg megalapozott magyar tudat (Szabó Dezsővel szólva) a demokráciával nem tud mit kezdeni, számára idegen, a demokrácia nem áll jól neki, s a demokráciát végül is a politikai nihilizmus szinonimájaként hajlamos kezelni. (Gyakran összekeveri a nemzet szabadságával vagy a méltatlannak bizonyuló vezetői iránti megvetéssel.)

Miközben hamis lényeglátók és túlfeszült realisták még mindig a feudál-kapitalista örökségen sopánkodnak, s a „találjuk ki Magyarországot” (ezt már Játszi Oszkárék elkezdték: Új-újpusztaszer, agyszerződéses honalapítás) avagy a „találjuk ki a tiszta szívű magyart az ő skanzenjében” (a Szekfű Gyula emlegette kis magyar út kísértése; egészen a Jézus bizony magyar volt agyrépig; miért nem Buddha?) projekt körül buzgólnak, csak azt nem óhajtják észrevenni, ami az orruk előtt van: az ezeréves örökséget. Nem véletlen, hogy némelyeknek a magyar történelem, ha engedékenyek, 1848-ban kezdődik, de Mindszenty József nevének már az említésétől is ájulatba esnek. Így aztán könnyű – a politikai zsenialitás, hősiesség, a katartikus erejű drámaiság jegyeit felmutató – magyar történelmet kudarcok halmazának látni és láttatni. Nem is értem, hogy a búsongók min búsonganak. Csak nem azon, hogy az utolsó háromszáz évben uralgó, illetve kiteljesedő atlanti civilizációt nem sikerült zökkenőmentesen adaptálni? Csak nem ennek fényében ítélik meg a teljes magyar történelemről? Bizony jó lenne észbe venni, hogy ehhez a világtörténelem során példátlanul alattomos hatalmi szisztémához kevés népnek sikerült alkalmazkodnia.

A múltat nem lehet eltörölni. Ezért a magyar ember még ma is, a szíve mélyén, legjobb hagyományainak megfelelően tisztel és tiszteletet vár el, tökéletesen tisztában van az emberek közötti funkcionális egyenlőtlenségekkel, de éppen ezért követeli meg vezetőinek hitelességét, rátermettségét, és erre alapozva azt, hogy ésszerű, igazságos társadalomban éljen. Elismeri, sőt megkívánja a megalapozott rendi különbségeket, de gyanakvással tekint a pénz- vagyon generálta, túlzott osztálykülönbségekre. Talán éppen ezzel függ össze, hogy az állítólag oly viszálkodó magyar nem kedveli a pártokat, viszont hajlandóságot mutat egy hegemon, reményei szerint az egészet képviselő „párt” támogatására. Igen, nemessé kell lenni. Ahogy még Petőfiék képzelték: a né-

pet a nemzetbe felemelni, de nem a nemzetet a népbe lesüllyeszteni. A magyar történelemnek ez a dinamika a legmélyebb mozgatója, értelmét ez adja: az érdem uralma minden szinten. Az ilyen szemlélet természetesen nem gazdaság-, hanem közösség-, politika- és államcentrikus. Nem azt várja vezetőitől, hogy üzembőlként tevékenykedjenek, hanem az állam fő autoritásainak – a külső és belső biztonságnak, az igazságszolgáltatásnak és a pénzügyeknek – szigorú védelmét, és azt, hogy a szubszidiaritás elvét szem előtt tartva becsüljék egyéni mozgásterét, valamint személyes szabadságának elismeréseként méltányolják ironikus távolságtartását bármilyen rendszerrel szemben. A közösséget dinamikus hierarchiában szereti látni, ahol a valóság rend a káoszban és káosz a rendben (Szombath Attila). Ez a politikai reformszellem alapja, ahol a társadalom kohézióját az egységek nyitottsága és hierarchiája biztosítja, ahol a polgári társadalom nem egyszerűen az egyéni érdekek kielégítésének külső közege, hanem az emberi együttműködés terepe.

Ezeken tűnődve nehéz nem felidézni Ruth Benedict könyvéből, a *Krizantém és kardból* azt a részt, ahol Benedict a japán erények esszenciájáról, az őszinteségről (makoto) ír. Egy zen tanítással világítja meg a makoto lényegét.

„Szerzetes: Azt értem, hogy amikor egy oroszlan megragadja ellenfelét, legyen az egy mezei nyúl vagy egy elefánt, minden erejét felhasználja. Mond meg kérlek, mi az az erő!

Mester: Az őszinteség ereje (a nem csalás ereje). Az őszinteség, vagyis a nem csalás azt jelenti, hogy egész lényét kifejti, zen kifejezéssel élve, „működésben az egész test”..., ahol semmit sem tartalékolnak, semmit sem lepleznek, semmi sem megy kárba. Amikor valaki így él, azt mondják róla, hogy aranyosörényű oroszlan; ő a férfiaság, az őszinteség, a teljes odaadás szimbóluma, isteni ember.”

Az ilyen őszinteség nem az érzéseit kifecsegő ember őszintesége, nem a száját kitévő béka őszintesége, akinek feltárul az egész belseje. Olyan ember dicsőítésére használták a makotót, aki „nem haszonleső... A hasznot – amikor az nem a hierarchia természetes következménye – a kizsákmányolás eredményének tekintik, és a közvetítő, aki letér az útról, hogy hasznot húzzon a munkájából, gyűlölt uzsorássá válik. Mindig azt állítják róla, hogy »nem ismeri az őszinteséget«. A makotót a szenvedélymentes ember dicséretére is használják, és ez az önfegyelmről alkotott japán elképzelést tükrözi. Egy japán, aki méltó arra, hogy őszintének nevezzék, soha nem kockáztatná, hogy megsértsen valakit, akit nem akart támadásra ingerelni, és ez azt a tant tükrözi, hogy az ember ugyanúgy felelősséggel tartozik tetteinek marginális következményeiért, mint magáért a tettért. Végül csak az »állhat az emberek élén, aki makoto«. Tisztelned kell önmagadat” – ez a lényeg.

Ezzel nagyjából elérkeztünk a jelenbe, és konstatálhatjuk, hogy a magyarság, nagyon is tudottan, felemás társadalomban, felemás érzésekkel él. Mióta? Ne menjünk vissza Ádámig-Éváig, maradjunk csupán az utolsó húsz évnél, bár vélelmezhető, hogy megbicsaklásunk a fentebb említett atlanti civilizáció diadalmas előretörésének sajnálatos mellékterméke. Uralkodó nemességünk 1867 után már nem tudott hatásos válaszokat adni a történelmi kihívásokra. (Némi elégtétellel és – kellő alkotó fantáziával – reménykedéssel tölthet el a tény, hogy az atlanti civilizáció megbicsaklása, a Ground Zero jelenében élünk.

Jó lenne észrevenni időben, hogy Kelet, a Kelet kihívása most Nyugatról közelít felénk.) Aki felemás, aki felemásul él és érez, az a tőle különbözővel, a mással összezárt társtalan. Önmagával önmagában meghasonlott lét és tudat, aki önmazonosságát, annak aktuális szintjét elvétette, nem találja; ezért szimbólumait és a belőlük kibomló mítoszait sorra kiüresíti, elveszíti.

Most ne foglalkozzunk a rendszer-módszerváltoztatás komikus, ám ugyanannyira vészjósló nevezetével. (A csapat ugyanazért a célért játszik, csak a taktika változott.) Mit is szeretett volna a magyar nép, ha egyáltalán, 1990-ben? Tétován, tudatlanul és tudattalanul, de körülbelül a következőket: az örökös anyagi szorongattatás üdvös enyhülését; sérelmeinek orvoslását, egyfajta megkövetését, értékeinek tisztelétét; legjobbjaiban pedig egész egyszerűen: szabadságot. Vagyis a testi, lelki és szellemi cserefolyamatok újbóli megindulását.

De mi is volt a fentebb említett cél? Hogy is volt a kommunizmusban? Emeljünk ki egy alapító mondatot. Zinovjev 1918 szeptemberében a következőket mondta:

„Szovjet-Oroszország százmillió lakosából 90 milliót kell megnyernünk; ami a maradékot illeti, nekik nincs mit mondanunk: őket ki kell irtani.” A szekularizált monoteizmus messianizmusa, az egészen más társadalom rémes víziója így jelentkezett be. Ernst Nolte szerint egyszerre politikai és transzcendentális jelenségnek csak akkor nevezhető a forradalom, amikor a filozófia és vallás többé nem számít magától értetődően az Egészhez való viszony kizárólagos lehetőségének. E forradalomfogalom előfeltétele a gyakorlati transzcendencia. Ez már Kantnál jelentkezik, és a kvázi vallásalapító categoricus imperativus a következő mosolyra fakasztó, de fölöttébb előremutató szavakat mondatja vele az örök békéről elmélkedvén: „A kalmárszellem az, ami sehogy sem férhet meg a háborúval, s ez előbb-utóbb úrrá lesz minden népen. Tudniillik az államhatalomnak alárendelt minden erő (eszköz) között a pénzhatalom a legmegbízhatóbb, s ezért az államok (...) úgy találják, hogy a nemes békét támogatniuk kell...” Ne csodálkozzunk Sade márki reakcióján: a morál, a birtoklás ésszerű testvériségénél mélyebb testvériség a megrontás és a gyilkosság őrjöngése.

Nolte szerint a bolsevizmus a gyakorlati transzcendencia eddigi leghatározottabb önigenlése; a fasizmus a gyakorlati transzcendenciával szemben kifejtett ellenállás, s egyben az elméleti transzcendencia ellen vívott harc. A polgári társadalomban a gyakorlati transzcendencia soha nem sejtett mértékű hatása bontakozott ki (luxusként megtúrva az elméletit); töretlen az élet absztraktilizálása, a vezető réteg új és új kompromisszumokkal viszi véghez feladatát: a világ technikai-gazdasági egységének megteremtését, és minden ember emancipációjának elősegítését avégett, hogy részt vehessen a munkában. Mindebből ugye logikusan következne a kérdés, hogy a harcos antikommunisták és antifasiszták vajon miért nem vetik el a polgári demokráciák kapitalizmusát? Miért nem veszik észre, hogy pillanatnyilag az előző kettő eredetének és eredőjének diktatúrájában élnek? Magyarázkodni kínos. Hiszen nemzetközi és nemzeti szocialista más-más formában, de a radikális burzsoá. A hoppon maradt, kevésbé szerencsés burzsoá voltaképpen joggal vetette/veti fel a kérdést, hogy ugyan mivel különb nála az, aki jó időben jó helyen volt, és ráadásul az átlagosnál erőszakosabb és lelkiismeretlenebb. Hiszen mindenki egyenlő! Innen magyarázható a létezett szocializmus fura jelensége: cseléd és igazgató

antipatizáló szimpátiája. És el kell csodálkoznunk Marx Károly leleményességén, ha következő megállapítását a globalizmus fénytörésében olvassuk: „A kommunizmus empirikusan csak az uralkodó népek tetteként »egyszerre« és egyidejűleg lehetséges, ez pedig a termelőerő egyetemes fejlődését és a vele összefüggő világerintkezést előfeltételezi.” Végezetül ugye eljutunk a kommunikációs, behaviorista társadalom végtelen kifejlődéséhez, ahol az üzenet a központi pólusból a periféria felé terjed, és a fogadó a kibocsájtó klónja. Az értelemteremtésnek többé nincs helye; az emberek közötti játszmákat már a kiberantropusz játssza, s az alávetettek függelmi participációjára az egyetemek, kutatóközpontok robotológusai és bioszociológusai ügyelnek. Tehát a modern-posztmodern világ „polgári” társadalmá megkísérli – nem csekély sikerrel – a gyakorlati transzcendencia és a gyakorlati immanencia egységesítését, a zárt, magából magának való világ megteremtését. Íme a Globális, sőt Planetáris kínálata: a bombasztikus valóságshow.

Ez az izoláltan, absztraktnan globális vagy globálisan izolált világ látogatott Magyarországra 1990-ben, hasznai további maximalizálása céljából. Nem csodálkozhatunk hát, hogy a magyar társadalom tévoa elvárásai nem teljesülhettek. A létező szocializmus okleveles mérnökei, kufárai, technokratái (a diktatúrában kiképzett szak-ember neve) és írnokai mindent gondosan előkészítettek. Az országgot ellepték a gazdasági bérgyilkosok, és jobban lerabolták, mint a Vörös Hadsereg. Posztkommunistáink meg lelkesen asszisztáltak a kifosztáshoz. Ne csodálkozzunk, hiszen már ismerjük genezisüket. Ezért mondtam, hogy lusztráció nélkül bármelyik politikai tömörülésre a bűnben fogadás árnyéka vetül, és ezt az árnyékot bizony nem lehet átugorni. A démont néven kell nevezni, hogy távozzon. A hatvan évig országgló underclassról ki kell mondani: közösségvesztő csőcselék.

Az új évezredet a napnyugati világhatalom a Fal és a Torony szimbólumai-val, helyesebben allegorikus meséjével próbálta a neki kedvező irányban beindítani. A Fal (lerombolásának) meséje az egységről, a Torony (lerombolásának) meséje az elválasztásról szólt volna. A naivabbak el is hitték. Úgy vélem, hogy e két mese ugyanazon egy valóság meséje: az elválasztásé. Eme elválasztás eszközlője a Matrjoska baba, az összeesküvő. Márpedig összeesküvők nincsenek, mondják, e talpig törvényes világban. Hacsak nem a Voltaire-szerű figurák, akik memorizálták Voltaire templomának feliratát: „Deo erexit Voltaire”, akik jól megjegyezték: „Isten (feltéve, hogy vagy), légy irgalmas lelkemhez (feltéve, hogy van)”; de elfelejtették ezt: „Pusztítsátok el a gyalázatost.”

A Matrjoska baba héjai tetszés szerinti nevezettel illethetők, de lényege az üresség, „a kopernikuszi fordulat” „belsővé” tett abszolút üres terének, a tárgyiasított végtelennek a fixa ideája. Az interpretációk tömegével dehiposztazált-pervertált, fiktív valóság, amelyben giccses allegóriákat kemény konstruktivista mechanizmus formál új-ugyanaz világgá.

De miért is történt az elválasztás kihirdetése? Már Carl Schmitt megmondta, hogy minden demokrácia azon nyugszik, hogy nemcsak az egyenlővel bánik egyenlőként, hanem, elkerülhetetlen következetességgel, a nem egyenlőt is nem egyenlőként kezeli. A demokráciához tehát szükségszerűen hozzátartozik a homogenitás (ó, a politikailag korrekt tolerancia), és a heterogén kizárása és megsemmisítése (a demokrácia metapolitikai, „szent” státusa). Az egyen-

lőség politikailag csak addig érdekes, amíg szubsztanciája van, és fennáll az egyenlőtlenség lehetősége. Az abszolút emberi egyenlőség közömbös, semmitmondó egyenlőség. A modern állam válsága pedig azon nyugszik, hogy a tömeg- és emberiségdemokrácia sem államformát, sem demokratikus államot nem képes megvalósítani. Illene megérteni, hogy a modern demokrácia, mindig szülésre készen, méhében hordja a személytelen, totalitárius diktatúrát. Az úgynevezett demokratikus erényeket bármifajta közösségi-társadalmi rendszer hordozta és hordozhatja. Természetesen mindig előfordult igazságtalanság vagy éppen zsarnokság, de ez nem a rendszer okszerű következménye, hanem az emberi természet sötét oldalának elkerülhetetlen megjelenése volt.

Nos, jól tudjuk, hogy a tömegdemokrácia homogenizálását más-más totalizációval a kommunizmus és a fasizmus is megkísérelte, eredménytelenül. De az ördög nem alszik! A reprezentációs modellt követő Modern leváltásával, a gazdasági-pénzügyi és politikai kartellek által kimunkált Posztmodern a Medialitás és Monetaritás segítségével megkezdte a varázstanított világ beköltöztetését a network-alaprajzú Szolgaság Házába. És közben megállás nélkül forog a kamatozó hitelpénz, gerjesztve a mennyiségek rákos burjánzását. E narcisztikus, mágikus szimulakrumban egyetlen, bonthatatlan rendszerre próbálják szervezni a Modern bután nyílt dualizmusát. És egyre „hangosabban” szól és látszik a démoni ima, „látszik” az imamalom a Hálózatban, a vámpírizálódott emberfeleségek konfessziója. A szellemtelenített és természetellenített világban zajlik a „nagy” emberi játszma (na, nem játék); illetve a „világ” csupán az önazonosságukat, helyüket vesztett emberek, információk fiktív tere: meztelen, titoktalanított, a fenoménbe kitüremkedő tér, a sivatag tere. A végtelen fejlődés ellenmitosztát felcserélni látszik a határtalan kommunikáció játszmajának ellenmitosza, amelyben a teret giccstérré cseréli le a sebesség kényszerű kultusza, s ebben az időomlásban (fogy az idő!) minden egyes kizárólag másért van. Aki csupán másért van: szolgál. A homogenizálásra pedig állandóan törekedni kell, vagyis naprakészen produkálni a külső és belső ellenséget. A maradék szenvedélyeket, bármilyen szenvedélyt (leszámítva az éppen hasznot hozókat) a homogenitás érdekében a kriminalizált Árnyékba kanalizálnak (lásd: alkohol, dohány, kábítószer, pedofília, rasszizmus, nacionalizmus, terrorizmus, tudás, hit, család etc. – mikor hogy). Különösen nevetésre ingerlő a tudományoskodó, egészségvédő kampányok megfigyelése. Ilyenek például az antinikotinista hadjáratok hisztérikus magasságokba gerjesztett manipulációi. A tűz és füst gyűlöletére izgató népnevelés. Hamvas Béla szerint az antialkoholista és az antinikotinista álarca mögött a kedélybeteg ateista húzódik meg. Találón jellemzi a kort Molnár Tamás: elnöiesítik Istent, a hadsereget és a közéletet, szexualizálják az iskolát és a kultúrát, s egy szuszra megtanítják a szerelmet. Ez százszorta borzalmasabb, mint bármifajta marxista-leninista program. A nő (nem az anya) infantilis (nem beszélő) moral insanity gyermeke mint világturista ellepi a Földet. Persze tévedés ne essék: az összeesküvő Matrjoska baba ürességében a (pénzt) Birtokló trónon (a 17. század illatos kis abbéinak szagtalan mutánsa – hiába, a pénznek és az értékpapírnak nincs szaga) és készíti az elképzelhető világok legjobbját, közben dúdolja kedvenc dalát: *A világ így ér véget / A világ így ér véget / A világ így ér véget / Nem bumm-mal, csak nyüszítéssel.*

A világ uniformizálása, globalizálása már a Modernben elkezdődött, és buja egyhangúsággal virágzik. Szavak és dolgok elválása, geometrikus utópiák, valószínűségszámítás, statisztika, a fiktív-átlagos ember, a military intellectual megképződése, az elektronikus emlékezet magába zárt adatainak (adatainak) pszichodelikus káosza – az értelem kiiktatása. Szép sorozat: a panoptikus szem, a számítógép veszi át Isten helyét. És ekkor megnyílni látszik a korlátlanak tetsző lehetőség a soft power alkalmazása előtt.

De e soft egy meglehetősen zord, démoni valóságon alapozódik, amelynek neve: Hirosima. Csúnya megemlíteni, de ez a Törvényt szabó demokrácia autoritásának nukleáris megalapozása. Ismerősöm ugyan arról világosított fel, hogy a legújabb kutatások szerint Föld anyáskánkknak egy nukleáris háború voltaképpen meg se kottyán, de jómagam tudomást szereztem már eléggé gyászosan végződő „családon belüli” erőszaktételről. Nos, úgy látszik, hogy a Posztmodern totalizáció, az abszolútnak vélhető pusztító eszköz birtokában, állandóan kénytelen egy abszolút ellenséget kreálni. Pérd is hallgatnak a hidegháború múltán is oly szemérmesen Hirosimáról? Miért hozzá képest a gulág vagy Auschwitz igazán semmiség, majdnem emberi.

Az elmondottak okán gondolom úgy, hogy a Fal és a Torony egyként ugyanannak, a kommunizmusnál és a fasizmusnál sokkalta hatékonyabb hatalomnak elválasztást eszközölő szimbóluma, igen (nevezjük néven), a Napnyugati Matrjoska babáé. És az egésznek a tétje bizony komoly: a szentség szférájába emelt demokrácia-eszme segélyével fenntartani a timokráciák uralmát. Ez viszont csak úgy lehetséges, ha határt vonunk, és a határon kívül megpillantjuk a heterogént, akit adott esetben meg kell semmisíteni. Íme: két valóság, két mérték, két törvény. Ez ám a hatalomra törő öngyilkos akarat! Őszintén szólva a felemelkedő Kelettől sem várnék sok jót. Habár jelenleg az irdatlan embertömegek kormányzására az ottani módszerek látszanak a legjobbnak és a legkevésbé hazugnak. Ugyanakkor nehezen tudom elképzelni például, hogy Kínában működik vagy működni fog a taoizmus és konfucianizmus bölcs munkamegosztása. Aki valamelyest ismeri a keleti kultúrákat, annak lúdbőrözni kezd a háta, ha belegondol a spirituális hátterét, tradícióját vesztett keleti világhatalom lehetőségébe, amely nagy valószínűséggel a soha el nem képzelt személytelen, technicizált fekete mágia kora lesz. Lehet, hogy a Gólem homlokára akkor már senki sem tudja megidézni a halál szót.

Demokráciáról – leszámítva a szakrálisan értelmezett, arisztokratikus demokráciát – igenlően beszélni csak a nép lelki-szellemi állapotának súlyos lezülése esetén lehet. Átmenetileg: reménykedve egy minőségi vezetőréteg kiválasztásában és az általa generált minőségi megkülönböztetésekben. Egyebekben a demokrácia a vallástól megfosztott értelmiség hitpótléka (Schumpeter). A sokszínűség és a sokaság összetévesztése súlyos hiba. A (tömeg) demokrata nem az, aki nem fél, hanem az, aki nagyon is fél.

A nép önkormányzatával bizony nagy a zavar. Ugyanazon létező, az összefüggések egyazon körében, nem lehet „ténylegességben” és „lehetőségben” is egyszerre. Ezen jottányit nem segít az általános választójog hazugsága. Demokratikus téveszme, miszerint az egyik ember annyit ér, mint a másik, merthogy számtanilag egyenlőek; holott az emberek éppen azért nem lehetnek soha egyenlőek, mert csak számtanilag azok. A szegények és gazdagok

mixtúrája, az ún. középosztály veszélyes robbanóanyag, helyesebben mérgező vegyi fegyver.

A középhez értelemszerűen tető és talapzat tartozik, a civilizációját reprodukáló emberhez pedig alkotó autoritás és szolgáló hűség. A demokrácia végzettszerűen káoszba (zsarnokságba) torkollik. René Guénon *A mennyiség uralma* című művének megjelenése után több mint fél évszázaddal mulatságos olyanokat hallani, hogy az életminőséget nem a GDP-vel kellene mérni, hanem... hanem... hanem másfajta, szintúgy mennyiségi, kalkulálható mutatókkal. Mintha a minőség (az egész ember csak minőséget él át) mennyiségileg mérhető lenne. Amit megszámlálnak, azzal egyszersmind leszámolnak.

Mellékesen jegyzem meg: százalmas és cinikus ostobaság százszoros-ezer-szeres jövedelmi különbségek mellett egalitáriánus himnuszokat zengeni, ám-bátor igaz, hogy a *mennyiségben* valóban nincs különbség. Még hogy törvény előtti egyenlőség! És a minden fűszálon üldögélő, jól megfizetett szakértők, akik mindenkitől, egymástól is elrabolják és mérgezik a léte! Ilyen körülmények között az „erősebb kutya baszik” kissé rusztikus etikája uralkodik. Körülvéve a gyenge és érzelmes kutyák (engedélyezett) sopánkodásával. Mosolyra fakasztó az ún. civil értelmiségi harcosok (legyenek generalisták vagy minimalisták) igyekezete, hogy a társadalmi életét – természetesen a beszédaktus-elmélet keretei között – a diskurzusetika gyakorlásaként próbálják felfogni. Jó szándékú emberek természetesen interaktív, interperszonális grandiózus lakógyűléseként. Ilyenkor szokott felmerülni a kérdés: mit tudhatunk, mit remélhetünk, mit tehetünk? Ennek az írásnak az utolsó két mondata próbálja megválaszolni a kérdést. De addig is szögezzük le, hogy a fenntartható fejlődés, a kapitalizmus bármiféle „zöld” variánsa a profit, az extraprofit szemérmes álneve. A birtokgörcsbe rögzült emberiség immár önnön paródiája saját magát is állandóan megfogja. Fel se merül benne, hogy mindig létezhet egy (relatív) optimális jólét, amire érdemes és lehet törekedni. Az anyagi-mennyiségi „fejlődés” képlete: egy autóból legyen kettő, tíz pár cipőből legyen száz, ötven ingből legyen kétszáz, százféle alkalmatosságából legyen ezerféle, és így tovább. Kínálat és kínálat, folytatódjék a nagy zabálás, életed értelme. És végül minden térjen meg istenéhez az illemhelyen. Az illemhelyre menet jó lenne végre megérteni, hogy az állami-magán vegyes gazdálkodás határozott bevezetése és a magánvagyon ésszerű korlátozása nélkül a kizsákmányolásnak és a lopásnak nem lehet gátat szabni. Zárójelben: az egykulcsos adórendszer (szemben a progresszívvél) korántsem a magánvagyon ésszerű korlátozása felé tett lépés, hanem haszonszerzésre sarkall, és a szociális igazságtalanságot tovább növeli. Carlyle hajdan azt írta, hogy a Midasz-fülű Mammon uralkodik Anglián. Ez manapság is fölöttébb találó megfogalmazás lenne. Csupán az a probléma, hogy az emberek kilencvenkilenc százaléka alighanem a fül szón kívül semmit sem értene belőle.

Ily hosszadalmas kitérő után megérkeztem valódi célomhoz: Hamvas Béla megszólaltatásához. Megpróbálom a rövidesen következő posztmodernnyanús átiratot szimbolikus recitációként mondani, és csak merem remélni, hogy Hamvas Béla rosszsallását nem váltom ki. De miért Hamvas Béla? Látni fogjuk, már személye is szimbolikus, műve pedig történelmünk utolsó száz évét a mítosz szférájába emeli, s ugyanakkor megmutatja modern és posztmodern meghasonlását.

Személyét (mondhatni a Hamvas-jelenséget) és életművét, valamint mindazt, amit e kettő szimbolizál (hazai viszonylatban ennek megértéséhez jó bevezetés Miklóssy Endre könyve: *Túl a tornyon, melyet porbúl rakott a szél*) a magyar intelligencia szegregálta, s a mű valós recepciója máig nem történt meg. A kádári kor emlőin felnőtt epigon intelligencia viszolyogatóan alamuszin viselkedik és szálnalmas frigiditásra tesz tanúbizonyságot. Hamvast nemcsak indexre tették, elhallgatták, rágalmazták, hanem a mindenkori kulturális kormányzat hathatós segítségével, idegen nyelvekre fordítását is megakadályozták. Jellemző a tiszteletre méltó Száva Babicsnak (Hamvas önzetlen szerb fordítója) a könyvéről (*A magyar civilizáció ezer éve*) írt recenzióra való reagálás, amelyben az egyébként jó szándékú recenzens még csak meg sem említi Hamvas Béla nevét (akit természetesen kiemelten tárgyal a szerb író):

Micsoda ország vagytok ti? Hamvas a panelsámánok (akik egy karakán céllövőbajnokot választottak idoljukul) és a szalondebilek (akiknek az idolja a mindenkori Thomas Mann-klón; e név hallatára a reformkommunista és az ún. polgár kebléből is ihletett sóhaj fakad, és nyugat felől többdiplomás anygal repül át Budapest felett) tetszhalottan hever a pad alatt. Sikerült elérniük, hogy (néhány malackodásnál ne legyen több. Úgy vannak Hamvással, mint tyúk a pingpongasztallal. Vagy alatta kotkodácsolnak, vagy madár voltuk emlékéitől megkísértve fölkászálódnak rá, és a széplelkek ott tojnak, monyókolnak. És néha rácsodálkoznak a repdeső, pattogó labdára. Jelentős teljesítmény. Olyan ez az egész, mintha a mai orosz intelligencia pökhendien semmibe venné sokáig kicenzúrázott, Szolovjovtól Szolzsenyicinig sorjázó nagyjait, és végül egy tömeggyilkos filozófusra csettintene, avagy valamely kóser akadémikusra. Nobel-díjas íróval megáldott hazánkban tesznek a XX. századi világirodalom egyik legnagyobb írójára. Beckettről, Céline-ről, Cortázárról, Joyce-ról, Kafkáról, Musilról beszélek; a lista nem bővíthető tetszés szerint. Az ilyen adósságot cipelő intelligencia voltaképpen nem létező, vagy ami ugyanaz, tökéletesen szekunder, provinciális. Pontosán ráéreztek a veszélyre: Hamvas élete és műve cáfolja, hogy ellenvéleményként is csak az ő véleménye jut eszedbe (mármint nyomorítódé); és cáfolja ama lírai bölcsességet, hogy csupán egy szem vagy a láncban. De Hamvas szembemegy az indusztriálisba való esztétikai átmenetben fogant „romantikus”, a posztmodernben is vígan tenyésző „önkitaljesítő” művész alakjával is, akit Carl Schmitt így jellemez: „A romantika szubjektívált okkazonalizmus, mert számára a világhoz való okkazonális viszonyulás a lényeges, Isten helyett azonban a romantikus szubjektum foglalja el a központi helyet, és a világból és mindenből, ami benne történik, pusztán alkalmat csinál. Azáltal, hogy a végső fórum Istentől a zseniális »én«-be helyeződik át, megváltozik az egész előtér, és tisztán napvilágra lép a tulajdonképpeni okkazonális (...) a romantikusban a romantikus szubjektum a világot romantikus produktívításának ügyeként és alkalmaként kezeli.”

Hamvas Béla viszontagságairól sok hajmeresztő vagy komikus anekdotát lehetne elmesélni, de ezek itt nincs hely. Két dolgot azonban el kell mondani, annál is inkább, mert nem anekdoták, valóban megtörténtek. Egyszer élt Magyarországon egy Balassa Péter nevű esztéta, akit azóta is nagy becsben tart a művelt közönség. Amikor 1985-ben – a változó politikai, kultúrpolitikai légkör

demonstrálandó –, harmincöt év tiltás után megjelenhetett Hamvas *Karnevál* című regénye, e nevezetes esztéta – a könyv *megjelenése előtt* – szükségét érezte, hogy két teljes hasábot szenteljen eme örömhírnek (ezzel megadva, hangolva a majdani fogadtatás tónusát), és kihirdette a honi kultúrvilágnak, hogy a mű sajnálatosan szeretetlen, zseniális torzó (hangsúly a torzón). Bizonyára csupán a rosszindulat mondatja velem, hogy ez volt az imént emlegetett frigiditás (szinte a melegbüszkeséghez fogható) öntudatos elővágása. Vagy lássuk benne az erkölcsi tartás véletlen megingását? Vagy talán denunciaciót? Vagy lássuk csak a két valóságot, két mértéket, két törvényt? Napjainkban pedigriglen egy írónak (ki)nevezett nevezetes író (aki megneszelt valamit Hamvas nagyságából; meg is próbálja utánozni) a következőkre ragadtatta magát: Hamvas Bélát azért olyan üdítő olvasni, mert élvezetéhez az égvilágon semmit sem kell ismerni a borzalmas, lapos stb. magyar valóságból. Még azt is megjegyezte, hogy Hamvas írói zsenialitását csodálja, ámde világnézetével nem ért egyet. Ezek már utóvágások. Azt azért nem mondhatta: a szarból jött Hamvas. Aki olvasta Hamvas regényeit, tudja, hogy egybeolvassa őket, a XX. századi magyar történelmet egészen a XXI. század hajnaláig jobban megértheti belőlük, mint akárhány történelmi szakmunkából. Írónknak fogalma sincs konkrét és egyetemes dialektikájáról, második megjegyzését tekintve a művészetről se. A művészet neki merő játszódás a látszatban. Példának okáért tekintsünk el Céline vitriolos antikapitalizmusától, Beckett nihilizmussal kacérkodó világlátásától; hiszen olyan szellemes, izgalmas, frivol, szép, meghökkentő, vérpezsdítő, eredeti és így tovább mondatokat írtak le.

Egy szó mint száz, Hamvas Béla élete, műve és utóélete alaposan bizonyítja Julian Freund szavainak igazát: „Legyünk tudatában, hogy gyanúsak vagyunk. Ma ez a jele annak, ha valaki szabad és független szellemű, különösen értelmiségi körökben.”

Persze változatlanul meg lehet kérdezni: miért tartom nagy írónak Hamvas Bélát? Mondhatnám, hogy a nagyobb (ahol a nagy intenzív differenciák integrálását jelenti, ahol az egész a szívárvány megszámlálhatatlan sokszínűségében bomlik ki és közvetíti magát magában) mindig igenelve magában foglalja a kisebbet, s ebből önként következik, hogy a nagyobb nyelvére leképezhető a kisebb, de ez fordítva nem igaz. Ha Hamvas művét a magyar vagy a világ-irodalom terébe állítom, belőle a legtöbb mű érthető, levezethető, mi több, mélyebb értelmét elnyeri, de ez fordítva csak úgy és akkor igaz, ha modern redukcionizmussal lebutítjuk a hamvasi szöveget, illetve arcátlanul tagadjuk előttünk kinyíló világának valóságát, hitelességét.

De inkább az életmű másik komponense, tudniillik a tradíció felől szeretnék rávilágítani az írói minőségre is. Művét nem érthetjük a művészi és a tradíció orientálódó gondolkodói teljesítményének egybelátása nélkül; a műben a kettő áthatásban van. E kettős teljesítmény együttes és magas színvonala Hamvas Béla személyét egyedülállóvá teszi. És mi a közös nevező? A szimbólum. A szimbólum, amiről Alekszej Loszev a mítosz gyökereként tárgyalva azt írja, hogy a szimbólumban az „eszme” újat hoz a „képbe”, s fordítva, és mindkettő a „kép” és az „eszme” azonosságával azonosul. A szimbólumban maga a „belső” tény azonosul a „külső” ténnyel, tehát „eszme” és „tárgy” között reális azonosulás van. Minden organizmus szimbolikus, mert nem jelent semmi olyat, ami

ne ön maga lenne. Az élet szimbolikus, mert az, ahogyan élünk, mi magunk vagyunk.

A szimbólumok epifániák, és az epifániák szimbólumok. A szimbólum egyben és összetetésében, dia-logoszában az összes kettősség egymásban van, vagy a láthatatlan látszik, és a látható láthatatlan. A véges mint végtelen, a végtelen mint véges mutatkozik meg. Ahogy Hamvas mondja a *Poetica metaphysicában*: a láthatatlan (az érzékelhetetlen) a világ láthatójától nincsen külön és tőle nem választható el. A láthatatlan az, ami a láthatóban látszik. A látható a láthatatlanból van. A látható nem egyéb, mint a láthatatlan. Az élet nem belül van, hanem láthatatlan. De ez a láthatatlan látható. A költészet, folytatja Hamvas, láthatatlanból és örökből való érzéki jelenség a pillanatban. Látható láthatatlanból készítve. Látható a pillanatban. De nem áll meg soha. A transzcendencia végtelen, vagy még inkább: halállendület, amely sohasem ér el sehova, mindig csak lendül át, mindig át, mindig át. A megállás pillanatában burokká lesz. De nem áll meg soha. Az élő szimbólum dinamikus történés, a folytonos azonosulás ikonja. A testi-természeti működés bölcsességében a nem kettősség eme dialektikája (csupán a nem kettősségnek van dialektikája; a szintézis az eredet tükörképe), a rejtőzködő megmutakozás és megmutakozó rejtőzés, ez a fátyoltánc, a rendszerek határainak átlépése magától értetődő. Az alimentáció, az erősz, a levegővétel, a kiválasztás, a legmindennapibb testi működések pillanatai bizonyoságok erre. Csupán a reflektív, izoláló és ezért örökös félelemben élő tudatnak érthetetlen és fenyegető ez. Az egész igazsága (az azonosulás) tehát legnyilvánvalóbban a testiben tükröződik, valamint az ész az egészséges emberben korrigáló szimbolikus látásban. Minden határ két határ azonossága, a határok elválasztva azonosítanak. Ezért a nagyobb intenzitású létező bekebelezi a kisebb intenzitásút, de ebben semmi méltánytalanság sincs. A határ az aktusban levő létező mértékének jele önnön potencialitásában. A határ azonosító kapufunkciója legvilágosabban a szeretetben és a harcban nyilvánul meg. Innen az igazi ellenfelek mély testvérisége, s ezért mondhatta Hérakleitosz, hogy mindennek atyja a háború. A megállás pillanatában burokká lesz: amikor az átélés szubsztancializálódik, az egész mozzanatát képező alany birtokává lesz, amikor a történés helye *enyém*, akkor a szimbólum allegóriává, majd fogalommá, parciálobjektivációvá válik, és a szimbólumból nyíló mítosz mitológiává, fabulává, majd tárgyi világgá alvad. Az ellenszimbólumból kinövő világ az elhagyatottság, elidegenedettség, a mindig más, lényegét rémulten titkoló, rendszerekben rekedt, szcientista égboltját borítja az emberre. Játsszadózásából a posztindusztriális korra nem marad egyéb, mint az egyik centrumtalan labirintusból a másik centrumtalan labirintusba siklás – végtelenül. A végtelenített keresés: matéria. Sűrű, tompa, megszólíthatatlan, ugyanakkor végtelenül osztható létfragmentum.

„A szimbólum valóságalkotás, a valóság forrásától telt vedrekkel visszatérés. A formák egysége irányítóvá lesz. Irányítóvá és nem rendezővé. Amit hozunk, csak az ottlevés ereje. A legfelsőbbnek, az ideának rendszere nincs. A szimbólum az abszolút vágya és az abszolút szülőtte; a legszigorúbb konstrukciójú rendszer és a teljes rendszerfelettség, az abszolút adottság és abszolút önalkotás; a legnagyobb igenlés és a legteljesebb lemondás. Kielégíti a vágyat, hogy kioltsa a vágyat” (Zalai Béla).

A szimbólum mivoltát és mikéntjét voltaképpen csak szimbólummal lehet megvilágítani. Szép és láttató erejű a hullámoknak (vagy a levegőég felhőinek) epifániája, szimbóluma. Hullámhegy és hullámvölgy komplementaritása rámutat a nem kettősség valóságára; míg a mélység (magasság) felemelkedő tajtékaival, rejtőző áramlataival-örvényeivel, kifürkészhetetlen dimenzióival a hindu metafizika három tudatállapotát: az ébrenléletet, álmot és mély alvást példázza, valamint a negyediket, amely sem megnyilatkozás és sem nem megnyilatkozás. Az egész kör csupán az intellektuális intuíció számára felfogható. Életünk minden egyes pillanata az élő víz váltópontja, a hullámok keletkezésének-megszűnésének időtlen ideje. A hasonlított átítatódik a hasonlóval, és ugyanakkor a hasonló egy ízébe olvad. A dimenziók ekként állnak egyben az egészben. „Nincs madár, amely repülés közben tudja, hol az égbolt határa. Nincs hal, mely úszás közben tudja, hol az óceán vége.” „A madár úgy repül mint egy madár, a hal úgy úszik, mint egy hal.” És bizony balgaság „rovátkát vésni a hajó korlátjába, hogy megjelöljük a helyzetünket” (Dógen).

„Minden víz végtelen a végtelenben, de a végtelen megnyilvánulásának lehetősége is; a lehetőség a hullámban jelenik meg, de a vizet (...) mint olyat nem befolyásolja, miként feloldódva sem a tenger végtelenségét. Egy cseppet sem ad hozzá és nem vesz el belőle: a víz a tenger valósága, az, ami, és ön maga marad (...) a hullám létrejötte előtt, közben és után, amely egyáltalán nincs »vele«, hanem »benne«, és nem más, mint ő” (Leo Schaya).

Mint mondtam, Hamvas Béla művét nem érthetjük meg a tradíció és a művészi inspiráció áthatására figyelmezés nélkül. A magyarországi értelmiség a tradíció gondolatiságával szemben épp olyan érzéketlen, mint a hamvasi életművel, de ebben legalább „korszerű”. A tradícióhoz igazodó gondolkodók merő „véletlenségből” egyetlen nagy európai lexikonban sem szerepelnek. (Végül is Eckhartnak is csupán röpke hétszáz évre volt szüksége, hogy ne tekintsek elvetemült eretneknek.) Különös bájt kölcsönöz a tényállásnak, hogy ez alól egyedül Julius Evola kivétel, az egyetlen, akit valóban megérintett a gyakorlati fasizmus szellemisége. Bizonyos körök mindent megtesznek a New Age blöff-tengere, szélhámoságai, aljas csalásai népszerűsítésével az effajta, a „demokratikus szabadságra” veszélyes gondolatok hiteltelenítésére.

De ez nagyon is természetes. Ezek az emberek nem igényelték a kétháromszáz éve kivirágzott értelmiségi státust, nem óhajtottak az „Isten halott” univerzumában az istenek helyettesei lenni. Nem gondolták, hogy pusztán értelmükre támaszkodva „megválthatják” a csacska emberiséget; nem gondolták magukat Prométheusz utódainak, akinek, testvére révén, a társadalom összes vizálykodását köszönhetjük. Nem a kritikai gondolkodás hőroszai, hanem lelkiismeretüknek s az ön-kutatásnak elkötelezett emberek. Ama értelmiség jellemzéséhez újfent érdemes a leleményes Marx Károlyhoz fordulnunk. „A vallás nem több, mint egy képzeletbeli nap, amely körül az ember kering, amíg el nem kezd maga körül keringeni.” „Semmi vagyok és mindennek kellennem.” „...az eszme nem más, mint az emberi fejbe áttett és lefordított anyagi...” És ekkor a köznapi értelmiségi eljut a pénzhez, minden dolgok általános, önmagáért konstituált értékéhez. A pénz a mennyiség, mint Isten. A köznapi értelmiségi az idegen Isten fölkezt papja, imádója, a farizeus archetípusa. Nem ez a hely és alkalom, ahol, akár madártávlatból is, ismertetni lehetne a

tradíciót és a tradicionalizmust. A lényeg a következő. A huszadik században a legelterjedtebb gyökerű, de univerzális orientációjú kiváló elmék, akik beléptek az Ősök Nagy Csarnokába, ráébredtek, hogy a pozitivistáknak a materializmus és a nihilista, szcientista relativizmus – amelyek az embert a legértelmesebb főemlős „rangjára” emelték – kártevésével szemben a szellemnek kikezdehetetlen méltósága, az embernek mint szellemi lénynek elveszithetetlen, feltétlen kondíciója, alapállása van. Ez az alapállás a nem racionalizált (főleg keleti) metafizikákban, a philosophia perennisben, a vallások ezoteriájában (kabbala, szúfi, tantra, misztika) őrződött meg. Ezen az úton az ember nem Isten eszköze, nem Istennel, hanem Istenben van, és megfordítva. Ez az út nem bejárható út. Közösségi-társadalmi szempontból, a weberi terminológiával szólva, a példaadó prófécia és nem az eszközlét útja. Erre az úttalan útra érvényesek Maharsi szavai, melyek szerint, ha az eszközök nem rendelkeznének a cél természetével, nem vezethetnének el hozzá. A lét nem elvont, objektív eszme, hanem alapvető, konkrét intuíció.

„Hogy az igazság és objektivitás egybeesése mennyire nem magától értetődő, azt jól mutatja, hogy a keleti tradícióban az igazságot kizárólag a szubjektumon keresztül tartották megismerhetőnek, helyesebben – miután a »megismerés« mindig implikál valamilyen tárgyat – a végső valóságot nem is tartották megismerhetőnek, hanem csak átélhetőnek.” „Az igazságot a tárgyszerűséggel azonosító tudományos paradigma, bármennyire vallásellenesnek vagy vallástalannak látszik, mélyen benne gyökerezik az Istent mint végső valóságot önmagához képest »más«-ként (heteron) megfogalmazó, és ezáltal saját szubjektumán kívülre helyező nyugati vallási tradíciókban. Ennek következtében lett az igazság az, ami saját magunkon kívül van” (Pressing Lajos).

Ez a metafizika a nem tudható tudása, a legmélyebb tudás. Az intellektusban a megismerő és a megismert azonos, pontosabban az azonosság tételének állandó, valós történése. Az intellektuális intuícióban gyökerező tudás mint megjelenés: dinamikus szimbólum. Látja a színekben az esszenciát, a színtelen fényt; és azt mondja bálványimádásnak, ha valaki a megjelenésben nem látja a megjelenőt. Az ilyen alapállás a megnyilatkozásban szimbolikus és leíró, a racionális modalitásokat szimbólumokként használja. A filozófia fogalmiságát elégtelennek tartja. A filozófiai (és vallásos) dogmatizmus képtelen felfogni a szimbólum rejtett határtalanságát és az ellentmondó igazságok komplementaritását. (Nem szólva arról az apró kellemetlenségről, hogy mindegyik szó szimbólum. Ebbe bonyolódott bele *filozófusként* oly reménytelenül Heidegger.)

Buddha felmutat egy szál virágot, és valaki elmosolyodik. „Mint egy paripa elsuhanó árnya – csak ennyi. Ég és Föld közt az ember élte egy pillanat, s már nincs is tovább. Buzogva és felfakadva nincs, ami elő ne törne. Elsimulva s szertefolyva nincs, mi vissza ne térne. Átváltoznak...” (Csuang Ce)

Pavel Florenszkijjal szólva, a lét kifelé szimbolikusan jelenik meg. „Az a lét, amely több önmagánál – ez a szimbólum alapvető meghatározása. A szimbólum valami olyat jelenít meg, ami nem ő maga, ami több nála, ugyanakkor lényegileg rajta keresztül jelenítődik meg (...) a szimbólum olyan lényeg, amelynek energiája összenőtt, vagy pontosabban összeolvadt valamely más, ebben a vonatkozásban értékesebb lényeggel, és ily módon magában hordozza az utóbbit. A nevek és szavak a lét energiáinak hordozói...”

De mi a kapcsolat a gondolkodó és a költő szimbolizmusa között? A legmélyebb belátás is élettelen, narcisztikus öntételezés maradna mítosz nélkül, a lehetőségek kiszabadított formajátéka nélkül. A művész a létezését a forma nélküli önkibontakozásának tekinti. Az abszolút testté válását közvetíti az alaptalan alapra támaszkodva. A szépség a forma feletti epifániája, fátyoltánca.

Loszev szerint a szimbólumból kibomló mítosz a tárgyi értelemről elidegenedett költői kép, csak éppen tárgyi és testi vonatkozásban tételezett. A mítosz tárgyként adott költői elidegenedés. Ha a költői valóságot úgy képzeljük el, hogy rajta kívül nincs semmiféle valóság, akkor csodás valóságot, csodát kapunk. És ez lesz a mítosz is. A mítosz (és az eredendő költészet is) az intelligenciát illogikusan, ám tényszerűen megvalósító konstrukció. A szimbólum-, mítosz- és költészetrombolás a magába zárt, önbirtokló egónak a ránehezedő, halált hozó világgal vívott tusakodása negatív, elkedvetlenítő mitológiája.

A csak tárgyi, csak tárgyként értelmezett, tematizált létező határán nyeri el szabadságát az alkotó képzelőerő: a transzformációban, az adott forma meghaladásában a forma feletti feltétlensége hírt ad magáról. A transzformáció egyszerre túl (transz), projekció (forma) és átvilágítottság (a kettő áthatása), vagyis a gondolkodás igazi üteme.

Ily hosszas kitérével talán felvázoltam a keretet, amelyben Hamvas Béla életműve, s ugyanakkor napjaink magyar szellemi valóságának mulasztásai megközelíthetők. Tudható, hogy csak felülről és belülről lehet építkezni. Bármit önmaga legmagasabb szintjéhez mérve lehet értékelni, mulasztását hozzá mérve szabad, de kell is számon kérni. Igaz ez egy népre is. A közösség, a nép csak szimbólumaiból, szimbólumaiban él. Ez a nyelve. A legmagasabb szimbólumból sugárzó valóság – közlekedőedények hierarchikus rendjén keresztül – eljut a nép legalsóbb rétegéig. De a szimbólum a közösség élő szellemétől, éber lelkiismeretétől újul meg. Megszólító, közös nyelv nélkül a közösség megnémul és elenyészik. Ezért fontos számunkra Hamvas Béla. A jó uralom, a valóban nyitott társadalom feltétele a helyes szellemi sorrend betartása.

Végezetül szeretnék röviden utalni Pethő Bertalan egy szövegére: „A hatvanas éveknél maradván a nép (tömeg) korrumpálódása evidens azoknak a számára – pl. nekem –, akik ezt a személyes kapcsolatokban, az egyes emberekre »lebontva« tapasztalták... Olajos tekintet, nyálas mosoly, hétrét görnyedt testtartás, alattomos viselkedés árulkodott gyakran erről, még a középszerben ragadt emberek esetében is... Maradt-e még az átélésnek olyan rejteke, amelyik alapot adhatott a társadalmi fertő elítélésére? Az elhatárolódásra a hamis és züllött társadalomtól, és ennek csontig-velőig ható »átpolitizálódásától«? És ha volt még ilyen erőtartálékunk, akkor mit jelentett ez a Tökélyt és az E világi Beteljesülést »magáévá tevő« (elhált vele!) ideológia ellenében?”

Nagyon is jól értem Pethő Bertalannak a szinte totálisnak tűnt (tűnő?) belefoglaltság(unk) felett érzett keservét. De hát az életképes nép arról ismerszik meg, hogy meghallja legjobbjai szavát. E szavakat közvetíteni kell, ez a szellem embereinek feladata. És: vox populi vox Dei. A nép a centrumhoz képest körkörös szerveződő érzékeny, rezonáló test.

A Hamvas-jelenség areferenciális szimbóluma annak, amit a hinduk szaccsidánandának neveztek. Lét-tudat-boldogság. Hamvas Béla élete és műve opponálja Pethő Bertalant. Az infinitezimális személy, a hamvasi mítosz

határszimbóluma ellentmond a determináltságnak. Nem Átézés-Alany, amely, aki része a Civilizátumnak. A szorongató objektivitás, a már tételezett tér-időben rögzült szubjektum (ego) árnya. De jól mondja Hérakleitosz: „Az örök élet egy gyermek, aki ostáblát játszik; gyermekkirályé az uralom.” A gyermekkirály másik neve – személy. A gyermekkirály a pillanat fia, a mítosz aranykorában létezik. Az aranykor ezért nem valamikor létezett, hanem minden pillanatban létezik. A mítosz nagy korszakai a felejtés állomásainak szimbólumai. Annak persze, aki önnön lényének meztelen, minőségtelen érzetének tapasztalatát elfojtotta, nehéz erről bármit mondani. Magyarázzkodhatna az ember, mint az iskolában kiokosított kiskamasznak, hogy a szerelem bizony nem biokémiai folyamat; mint a megokosodott felnőtt tudósnak, hogy a gondolat nem az agy – hiába. De a pillanat emberét, a személyt mindez nem érinti. Szétválasztóként – ahogyan Ananda Coomaraswamy mondja – a pillanatok (a mostok) mindig mások a különböző múltakkal és jövőkkel való kapcsolatukban, egyesítőként azonban mindig ugyanazok. Más szóval a „mostok” ugyanazok, s csupán látszólag különülnek el a ténylegesen különböző idők révén, amelyekkel kapcsolatba kerülnek.

Szóljon hát hozzánk Hamvas Béla 1967-ből. Hamvas Béla ugyanis a mai napig zárójelbe teszi az ártatlanság vélelmét és megtiltja a lelkiismeret olcsó megnyugtatóját.

A recitáció az *Ugyanis* című regényen alapul, de megszólal benne néhol a *Bizonyos tekintetben, az Óda a XX. századhoz* és a *Függelék a középszerűségről*; és néha jómagam is, amikor a szöveg időszerűsége miatt nem tudtam befogni a számat.

Ami történik, örület és gyengeelméjűség keveréke. Egyebekben minden megy tovább a bomba útján. A begyűjtés küszöbön áll: akkor kezdődött, amikor a Santa Clara megjött. A Santa Clara gőzhajó északról, a magukat szamojédeknek nevező ifjakkal a fedélzeten. És Szentpéterrel, a pedellussal. Tudja, kicsit olyan volt, mintha Nemo kapitány a Nautiluszon. Rádiószakkörös fiúk, varrós-zakkörös lány. A szemükben valami közepes álom. Volt az egészben valami puerilis. Javítóintézetből szöktek meg. Gyermekváros a farmon, gyermekváros, szép egyenes utcákkal. Úgy hívták, hogy Új Jeruzsálem. Ezek az ifjak mind nagyon tehetségesek. Olyan homo faberes az arcuk. Élni akarnak. Az élet, tudja. A nők. Azt mondják, a legjobb üzlet nőnek lenni, harmincig, aztán a föld alá kaparni. A nő egy személyben eladó és áru. Nem mondom, a feltételek arra, ami következett, itt is megvoltak. Higgye el, a fiatalok sokkal eszesebbek, mint mi voltunk. Mert mi az, hogy becstelen? Szó, szó, szó. Ezek a fiatalok olyanok, mint amilyenek mi álmunkban szeretünk volna lenni. Fagylalt-társadalom, azt kérdi, mi az? Ez kérem az, hogy az életben a legfontosabb a fagylalt. Boldogok, akik nyalnak. A segghez igazodsz. A nyelv előre-hátra, jobbra-balra, fel-le, körbe-körbe. Kész világnézet. Általában tisztában vagyunk azzal, hogy mi a javítóintézet, pláne ha Új Jeruzsálemnek hívják. Ami történik, a korrupció. A korrupció nem az erőseknek, hanem a gyengéknek kedvez. A korrupció annak kedvez, aki gyáva és mohó. Bemocskol és leköpdös, de alattomban, és lehetségesé teszi a további romlást, sőt lehetségessé teszi a végtelen romlást. Begyűjtés van. A behódolásból sohasem lesz tragédia, csak botrány. A behódolt bemegy a csemegéshez. Enni csak kell. Most már mindegy, suttogja, és bemegy a csemegéshez. Élni csak kell. Minél többet szenved, annál fehérebb zsemlyét kíván, ilyenek a behódoltak, a zsebében ezresek. Az ember annyit szenved. Érthető? Kalap és sapka nélkül, lehajtott fővel áll és nem néz fel. Értik? Ahogy elnézem itt ezeket a lepisált fejeket. Ezeknek szimpla papírzsák, hamarabb átázik és rothad, annál jobb. A humanizmusnak eleget tettünk. Sokba van nekünk ez a humanizmus. A csikkgyűjtő emlékiratai. Nem az a diadalmas, aki a szart meg sem érinti, hanem aki megtanult a szarban élni. A világot az alapokig átvilágítottam, leépítettem, és ami megmaradt, az a *bobó*. Ebből nincs kiút, mert nem bűn, nem áll törvény alatt és nem megbánható és nem büntethető. Ez a szégyen. A démoni kezdet. Amivel valami másnak látszik, mint ami, az a bobó. Bordélyból a drogériába, drogériából a bordélyba. Beatrice eredetileg az ember szerve volt, testében hordta, mint a szívét. Nem viselte el és fölrepült. Pótlására alulról megszületett ez a lény itt. Az úgynevezett realitást ez a lény tartja fenn. A csalafintaság azért van, hogy a férfit domesztikálja. A bűn maga innen származik, vagyis a feleséggel való túlzott egyetértésből. Anyu és a gyerekecske kettőse. Apu meg ne hóbörögjön. Ne követeljen mindenféle butaságot. Jól elvagyunk. Infantilis, feminin, kriminális. Kell több? A leleményes, kedves szamojédek. Meg a híg moslák. Társadalmunkat erre építik, hogy semmi se az legyen, ami. A bobó elengedhetetlen ismertetőjele a moral insanity. Ez a bobó az idiotizmusig fokozott mámor és önmagában biztos bobó, mintha az lenne az egyetlen valóság, ez a lehetetlenség, hogy másban tudjon élni, mint ami ő. Csak semmi őszinteség. Ez az ember optimista. Ez az ember hisz. Hisz a jóban, a jó végső győzelmében. Ezért találta ki ezt a szót, hogy bobó. Végeredményben szakrális szó. Maga azt mondja, hogy cinikus. Cinizmussal takarja cinizmu-

sát. Maga feje búbjáig hazug. Hallgat. Tudja, szól, aztán, a vad népek egy bizonyosfajta nőt malekulának neveztek el, különös bestia ez, nemi szerveiben éles cápa fogak nőnek, és a férfiak nemi szervét leharapják. Madame elmosolyodik. Megbocsátok magának. Különösen ha ezt a csikkgyűjtőt idehozza nekem. Képzeld, a kísérteteinkről beszél. Azt mondja: mi vagyunk azok. Ne csodálkozzunk, előre tudjuk. Mister, képzeld, kérdezősködik. Kérdez. Mi az, amit önök itt éppen hazudnak? Arrobori? Már megint hazudnak? Paota? Az étellel kötött szerelmi házasságot üldözni kezdték, mi? A nagy neurotikus, a profetikus desperado és a hülye mártír sajátos keveréke, boldog akar lenni, és szépséget akar és élvezni akar. Az államok, iskolák, akadémiák, részvénytársaságok érdek-házassága az eszménnyel. Az elmélet és az élet közötti feszültség fáj a nyomorultnak. Csak a magad örültségét ismered el ugye, és ki akarod terjeszteni mindenkire? Ezt az embert saját szavaiba kell fullasztani, Mister. Igen, Madame, értem a dühét, de... Semmi de, Mister. Folytatja az orcátlan nikotinista. A halál ellen lázadni kezdték. Nem derűsek, a szót se ismerik. Haljatok meg csendesesen. Éljetek vidáman és haljatok meg csendesesen. Ki ölte meg? Ki ölte meg azt a Jézust? Az a nagy főpap, aki akkoriban is így szólt: nem tartozik Judea jelenlegi érdekei közé, hogy ez az ember sokáig éljen. Ő a nagy realpolitikus. A nagy lebeszélő. Ma a legnagyobb világhatalmi tényező. Társa a plankton, aki a legkisebb ellenállás irányában mozog. Az utolsó szekta, az ateista unitárius ökonómista egyház tagja. Miért közérdek az, Madame, ha valaki hülyének tette magát? Publik. Világnézet. Saját habitusát kiemeli, eternizálja. A publik világhatalmi igénye. A legjelentősebb mégis a fürge huncut. Fölfedezte, hogy egyetlen ember van, aki sohasem veszíthet, akár royalista, akár jakobinus, s az a kantinos. Aki spájzol. Talán ő jelenti az egyetlen valóságot a huszadik században. Már a világháborúk előtt felújította a spájzot. Felismeri a világnézetek rendkívüli publik előnyeit. Alibi, pártigazolványok, belépő, jegyek, jelvények. Sohasem asszimilál, hanem mindig csak szimulál. Az eszményt cukorkában beadni. Madame és Mister! Oktatni a szerelmet az iskolában. És a felelősségteljes nemzést. Tiszta Amerika. Sajna a nők a férfiakat kegyetlenségben, értelmetlen gyűlölködésben és aljasságban messze túlszárnyalják. Ugyan, mivel akarnak becsapni már megint? A modern neurotikus mű-pánikban él. Fülével és agyával folyvást fotografál. Saját életrajzába beleőrül. Az esztéta. Azon a tudatszínvonalon kell éljünk, amelyen ténylegesen vagyunk. A jövőt, Madame, úgy tervezem, hogy a hét gonoszt magamban egyesítem, birtokba veszem a monumentális szörnyeteget, és az örök derűben fogok hajózni. Az ilyeneket mégis ki fogom irtani. Antifeminista, utálja a buzikat, és ráadásul meggyőződéses onanista. Sokat árt nekünk. Csak nem maga is optimista? Hisz a végső jóban, a békében és a kiegyenlítődesben? Egyáltalán nem hiszek semmit. A terrorista és a gengszter összeolvadását kísérli meg leírni. A kétféle szenzáció, a terrorista és a gengszter egybeolvadt. Sem a merő rablás és gyilkosság, sem a merő hatalmi aktus külön-külön már nem jelent szenzációt. Az új történeti esemény ösztönzője az úgynevezett eszmeiség. A gengszter a liberális demokráciában a par excellence gonosztevő, és ez áll a szabadság jegyében, mert azt teszi, amit a törvény a leghatározottabban tilt. A terrorista a szocializmusban – mondjuk – hivatalos gonosztevő, aki bűncselekményeit az ideológia ürügyével követi el, szintén a szabadság jegyében áll. A kettő előreláthatólag

nem állhatott meg külön. A hazugságok összefolynak. Illik ismerni a koncentrációs táborok geneziséét. Az üldöző és az üldözött között valódi ellentét nincs. Az érdekes ember. A társadalomból kifityeg, tramp, vagyis hazátlan csavargó. A sovány és a kövér mártír ellentéte. Ennyi az egész. Az összeolvadt gengszterterrorista köteles lenne hinni abban az eszmében, amelynek nevében a bűncselekményt elköveti. A bökkenő azonban az, hogy az illető nem hisz. A népség ezt így akarja. Jól megkeverték és abszolúte jól felszabadították. Perverz egy szilveszteri nagybőjt előtt. Tudják azt, amit a csikkgyűjtő tud, de kussolnak. Az ember létében ép vagy korrupt. Ez az, ami létében a legállandóbb. A legkönnyebb változtatni rajta, és csaknem lehetetlen. Mindig korrupt vagyok. Most ép vagyok. Vagyok. Nincs mellébeszélés. A korrupció romlás, és az ember romlottság-igényének felel meg. A korrupció mértéke nem a tett és nem a szándék, és nem az érzület és nem a karakter, hanem az ember léte az a hely, ahol eldől, hogy az ember korrupt vagy ép. Én viszont ezeknek a lényeknek itt, amilyen te is vagy, nemhogy uralmát, de még létjogosultságát sem ismerem el. A te létjogosultságodat sem. Azáltal, hogy odacsatlakoztál, létedet eljátszottad. Ezzel a gyűlölettel vagyok megverve. Nem akarom, hogy kövessenek tizen és ezren, és elpusztuljanak azért, mert gyűlölnék valamit, ami gyűlöletes. Nekem a vallás kevés. Nem bújok el sehova. Nincs bújócska fák hűvösében. Sunyítva a nap alatt. Még az imádság sem. Senki sem fogja észrevenni, hogy itt voltál vagy sem. Nem is számítok rá. A jelentékeny ember érdektelen. Csupán helytáll. Helytállni érdektelen, banális és színtelen. Ez az én magánügyem. Elfelejtetted haláloz pillanatát. Gyakorlom magam abban, hogy nem vagyok semmi. A bűncselekmény önkívületében élünk. Egyetlen pillanat sincs megmérgezetlenül. A posztoszocializmus a szocializmus álmáért való bűnhődés korszaka. A három nagy tényezőnek, a hazugságnak, az erőszaknak és kizsákmányolásnak arculatán azonban olyan vonások tűntek fel, amelyek új korszak virradatát jelzik. A szocializmus eredetileg a javak igazságos és egyenlő elosztása volt; olyan döglött álmom. A tevés és az evés helyes mértéke. A történetben különösen azt a pontot kell megfigyelni, amikor az álmokból hazugságok lesznek. Ez az a pont, amikor kezdenek megvalósulni. Világviszonylatokra kizárólag nagyhatalmak rendezkedtek be, amelyeknek atombombájuk volt. Kisebb népek megelégszenek a belpolitikával, vagyis a polgári torzskalkodással, a civil bicepsszel. Nem a hadsereg fontos számukra, hanem a rendőrség. A gazdagok a szegényeket kizsákmányolják, és ha ezek fellázadnak, halomra gyilkolják. Semmi új. És ezt a helyzetet ellentmondás nélkül szabadságnak hívják. Nem a pénz bukott meg, csupán a szocializmus. Visszasüllyedt a polgárságba, amelynek jellemzője éppen a pénz. A szocializmus utáni korszakot az jellemzi, hogy mindazt a komisztságot, amit a történet eddig produkált, sűrített formában valósítja meg. A zsványságnak ez a terrorizmusa, összekeveredve a pénzgazdálkodás polgári hitványságával, teszi ki a posztoszocializmust. A pénz tudvalevőleg a korrupció egyetlen forrása, a szocialisták azonban polgárok voltak, és nem találtak más értéket, mint a pénzt. A posztoszocializmus helyzete kisebb arányokban és kevesebb súllyal ugyanaz, mint amilyen a klérusé volt a középkor végén. Jól jövedelmez nekünk ez a Krisztusról szóló legenda. És milyen jól jövedelmez nekünk ez az izé, szabadság, egyenlőség, testvériség. A megváltás művét most aztán valóban beüzemelték. Egyesületet fogok alapítani, ahonnan a kommer-

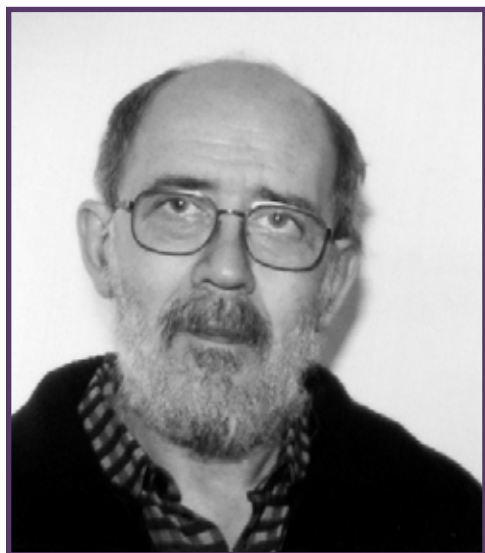
cionalistákat kidobjuk. Csupa intakt úriember, aki lopásból él. A többi persze törvényesen vesz és elad. Ön bizonyára anarchista, de figyelmeztetem, hogy az anarchizmus az optimizmus végső megnyilatkozása. Maga még hisz abban, hogy ezt a csürhét meg lehet menteni. Zátonyra jutott közösségben zátonyra jutott magányos. A legfontosabb, hogy mindenki azt csinálja, amihez nem ért. Nem szeretem, ha privát ügyeimben zavarnak. A nőstényt például életrendemből kikapcsoltam, és meggyőződésből vagyok onanista. Manapság tele vagyunk rémlátomásokkal. Ezek közül az egyik az aranykor volt, amíg meg nem láttam a feneketlen azúrban azt a feltépett fehéret, a villámló lét roncsát. Amióta ezt láttam, nem tudok választani paradicsom és tragédia között. Itt a tengeren a kettő egy. Ez olyan igazi. Nem elég, hogy gyilkolnak, röhögnek is rajta, és ez az új. Mialatt kiherélték, meg kellett volna tagadnia önmagát. Madame, mint nő, a herélésnek mestere volt, egy angyal. A legnagyobb vétek hallgatni, elhallgatni. És amit mondott, azt nem vonta vissza. Itt hagyott bennünk gyalázatban. Bravissimo. Ölni. Ez az egész itt arra való, hogy lepisálják. Akik elbűjnek, és úgy tesznek, mintha nem történt volna semmi. Akik a kezüket dörzsölik és sóhajtoznak: a dolgok rendje mindig is ez volt. És az igazgatók és a főmérnökök és a felügyelők és a költők és a tanárok hallgatnak és tovább hallgatnak, tovább és még tovább hallgatnak. Meddig hallgatnak? Mindig az arcokat kell figyelni. Ugyanegynek a változatai, mindegyikben ott a félelem. Tiszta arc nincs. Vinnyog és fél, esetleg rá is sor kerül. Bűnszöveget. Igen, jobb ha mi teszszük, hisz élni csak kell. Kussol és helyesel, mindig így volt. Azt mondják, hogy a modern civilizációban a legfontosabb a gyorsan. Hülyék vallásos remegése. Piszkos arcok, lesben álló, komisz, kegyetlen arcok. A vicc és a nyaraló és a selyem és a nőstény és az utazás. Jóllakott idioták. Az arcokat kell figyelni. Hogy gyorsan mentse az irháját. Nevezetes és feljegyzésre méltó cselekmény az emberiség fejlődése. Érdemes feljegyezni, hogy hány kurvája volt, a népet milyen adók címén fosztotta ki. Ölni, lopni, hazudni, elárulni, és börtön, akasztófa. Van valaki, aki a nem-ellenállásba tér meg? Felvilágosultságnak nevezik, amikor tilos a történetről beszélni; csak kultúráról szabad, csak húszemeletes egyetemről szabad, csak békéről és kongresszusról szabad, és az államfők vigyorognak a fesztiválon, és tapsolni kell. Csak fejlődni szabad, a többi elmerül a nekük szabott borzalomban. Ez itt egy megfeneklett becsvágy őrző mörge lehet. Nem mintha nem történt volna meg, és nem tiltakoztak volna ellene szép illedelmes zászlók alatt. A vér és genny, takony és szar eláraszt, és dicsekedni azzal, hogy van, aki szépen muzsikál és szépen fest. Okosnak lenni könnyű annak, akinek nincs szíve. A professzor fő tétele meg az, hogy a legális állam a reális állam. Egy új ifjúság nőtt fel már ebben a légkörben, és ösztönszerűen védelmezi törvényeit. Realitása csak annak van, amit közössége elfogad és véd. Ez pedig a törvényesség. Az igaz alapon állunk, és ezért reálisak vagyunk. Hivatalaink kifogástalanul működnek, a túlkapásokat maguk a polgárok szigetelek el. Nem akarnak egyebet, mint dolgozni és életüket a közösségben berendezni. Államunk törvényes és reális. Nem eszményeken nyugszik, hanem a polgárok valóságos életén, amit mindenki ösztönösen fenntart. Minden belső viszonylat is reális, vizály nincs. Kezdünk olyan emberek lenni, amilyen a valódi társas korszak alapja kell hogy legyen. Inkább vagyok szocialista és..., mint önmagam, mondja. Tanulni? A prof kupec, a költő is kupec, és a főmérnök is

kupec és a könyvelő és a konzul is kupec. A jó kis kitüntetés mégiscsak kelle-
mesebb, mint a bárányhimlő. Mondom, hogy dicsérjem. A tanulás szabadsága.
Mindenki azt tanul, amit nem akar. Tanul és fizet, kész lesz, megszerzi okleve-
lét, akkor neki fizetnek. Gondolt ön már arra, hogy ami megjelenik, azt névte-
lenek művéből lophatják össze, de abból a professzor pénzt kap. Előadásokat
tart a megbékülésről és a jövőről, a fejlődésről és a kutatásról, a tudományos
fegyelemről és az optimizmusról. A pénzről nem tart. Optimizmus, amikor a
munkaadó nem elégszik meg a profittal, hanem azt követeli, hogy bravózsa-
nak. Egyébként anyám miatt lettem onanista. Jegyezzem meg, a gyerekek már
akkor kezdtek rondák lenni. Nem is tudom, miképpen csinálhatták őket. Jóké-
pű bestia, mármint az anyám, de ha a száját kinyitotta, olyan ronda kurva, mint
a többi. Most megérkezik a nyugalmazott tanítónő. Fád, mosléklangyos hangja
van. Hallatán az ember a butaság önkívületébe merül, lábvíz-hülyeség lepi
meg. Nagyon kellemes volt. Kivizsgáláson voltam, próbareggelít vettem, és
megröntgeneztek, tüdőröntgen, hasröntgen, gyomorröntgen és CT és infúzió.
Májröntgen. Nem találtak semmit. Nagyon kellemes volt. Bal lábamat is meg-
röntgenezték. Új impressziók. Félévenként meg fogom ismételni. Polgárrá le-
fokozni, mindenkiből polgárt csinálni, pénzt keresni és gyűjteni és spórolni,
takarékba tenni, mi az olcsó és mi a drága. Isten, haza, család és az enyém, és
az enyém. Az embereket úgy szólítani, hogy angyalom és csillagom, és min-
dennapos áldozónak lenni és egész napos áldozónak lenni, és kéj- és üdv-
sóvárnak lenni. Ön világtények ellen lázadozik, olyan, mint egy vallásalapító. De
ez itt a legjobb esetben is az üresség orgiája. Végül mindenki agyoncsapja
magát az üres ünnepen. Kirágnak a férgek, mindenféle féreg. Állam, társada-
lom, zene, festészet, hivatás, becsvágy, nő, mondjam tovább? Aki szenved, az
helyes úton jár. Vagy talán éppen a kegyelem megtagadása a győzelem. Talán
a bukásban diadalmaskodik, itt érti meg, hogy győzni annyi, mint elbukni. Ez
a kijózanodás a realitás örületéből. Üres tér, senki sincs vele, még Isten sem.
Sérült énnel liheg az üdvért. Nem kell. Tudja, hogy mi a polgárság? A béke.
A mindenáron béke. Hagyjatok békében, hogy a pénz, az értékpapír biztonság-
ban legyen. Kiáltson már valaki! Átkozott és aljas béke, a szolgaság békéje, és
az erőszak békéje és a hazugság békéje. Kinek van szüksége a békére? A ko-
csimat akarom fenntartani, jogom van hozzá. Vesz és elad. Béke csak azért,
hogy mindenki hallgasson, hogy a gazok elkövethessék véres, vagy ennél bor-
zalmasabb vértelen bűneiket. Az államkormányzás harmadik korszaka a Buj-
serkác-féle, amelynek célja, hogy lehetőleg mindenki szeméből könnyet fakasz-
szon, és pedig minél többet, és nem csinál titkot belőle, sőt be is vallja. Ezt
hívják modernizmusnak. Bujserkác a machiavellizmust elvetette. Machiavelli
nem volt elég becstelen. Életbe lépett a kriminális társadalom, a realitás démoni
képmása. A könnyek már felszáradtak. Állandóan a végén vagyunk. Bujser-
kác ideológiai gonosztevő, vagyis teljesen modern. Valamely ismeretlen fertő-
zés a megszokott emberiséget kiöli, és olyan lényeknek ad helyet, mint a sza-
mojédek. Halott vizek felett szürkén vigyorognak. A szamojédek korát fejlődés-
nek mondják. Ezt a végeladás-hangulatot. Miközben mondják a kurvák mi-
atyánkját. Bámulatos a rokonság az újságíró, az író, a költő, a festő, a kereske-
dő, a zenész, a színész és a kurva között. Valóban feltűnő. Önnek nincs szen-
vedélye, túl mocskos, hogy legyen. Ámbár a sok pénz ma már nem üzlet. Pri-

mitív emberre vall. A televíziót viszont tökéletesíteni kívánom, a civilizáció csatornáit. Helyszíni felvételek, csupán fantázia és pszichológia kérdése az egész: háborús jelenetek, bűntények, kivégzések, csinos kínzások. Csak legyen esztétikus. Csontok ropogása és nyögések és sziszegések. Csak ami halálra megy. Nyalakodni. Koituszversenyt rendeznék, a nők hogy tódulnának, milyen tolakodás lenne, hogy csődülnének, ki hányat bír ki, koituszkirálynő, az orális szex világbajnoka és hasonló címek. Ez ma itt a kasztalan csőcselék uralma. Egyetlen tekintély a korrupció. A gazdagság tekintélye is lejárt, manapság nincsenek gazdagok, csak olyanok, akiknek sok a pénze. Rangtalanság vallásban, politikában, művészetben, jellemben. A csatornalakó trónuson. Nincs helye semmiféle önmérsékletnek. Ismerd meg önmagadat. Bölcs tanács. A féreg hőst csinál magából, irodalmat. Az ifjak ilyenek akarnak lenni, ilyenek is lesznek. Sok pénztől megbüdösödött költészet. Kiagyalták és megjelent. Sok pénzt adok nekik, felöltöttem őket divatosan, díjakat tűzök ki, prima díjakat, hogy egymást túllícitálják. És most már azt csinálom velük, amit akarok. Befogom az orrom, ha róluk van szó. A Bizottság viszont nem az államon belül alakult, ezenkívül semmiféle belső érdek nem vezeti, célja egyedül a megrendelő által megjelölt elvek keresztülvitele. Ez az állam pacifikálásában és a zavaró elemek eltávolításában áll. A Bizottságnak küldetése van. Globális jóindulatát áruba bocsátja, civilizál. Csendben, diszkréten működik már az első Nagy Háború óta. Kizárólag a hatalom megszerzéséhez szükséges fegyvertényeket és üzleti tranzakciókat produkálja. A Bizottság vállalja, hogy költők, írók, közéleti férfiak nevét közismertté teszi, úgynevezett nagy emberré. A jelentős ember pedig mindig éppen azt mondja, vagy nem mondja. Ideológiára mindenestre szükség van. Körvonalazni kell a hazugságokat. Operatív beavatkozásának minimális költsége 12 milliárd 500 millió dollár. Az összeg valamely nemzetközileg elismert bankházban letétbe helyezendő. Meg akartam írni, hogy a szamojédek érkezése óta mi történt. Irodalom. Mi lenne, ha leírnám, ami tényleg van? Kávéjukat nem szeretik hazugság nélkül meginni. Langyos vigyorgással hazudnak. Amit irodalomnak hívnak. Szórakoztatás és fennkölt és bravúros és okos. Mindent megérteni annyi, mint leköpní. Nem mondok neveket. A nők meg, vagy így, vagy úgy, szaporodni akarnak, krémest enni, henteregni, lefényképeztetni magukat, viháncolni a jólétben. Semmit az életből nem észrevenni. Hitvány vagyok? Mint a többi. Féreg. Akinek felesége, gyermeke, hámoszobás lakása, televíziója és ilyesféléje van, az nem keresi a bajt. Pláne nem nyúztatja meg magát. Azon nevetek, hogy önnek lelkiismereti aggályai vannak. Nyugodjék meg, kérem. Az egész, hogy is mondjam, komédia, nem jut eszembe más szó. Önnek lelkiismeret-furdalása lenne és átkozná ezt a bestiális realitást, és hazamenne és sírógörcsöt kapna, de apját agyonlövetné és megnyúztatná. Ön tovább átkozódna, de viháncoló nője lefeküdne és magára húzná és koitálnának. Nem lehet rajtam segíteni? Dehogynem. Van önnek zsebrádiója, telefonja, ilyesmi? Van? Hát akkor beszéljen velem. Az az ön énje. Az önök nemzedéke énjét bal kezében hordja és füléhez teszi és hallgatja. De a legfontosabbról nem feledkezik meg. A gyáva ingadozás, igen. Ne szépítsen. Ne csináljon irodalmat. Ön nem gyáva, ön undorító modern ember. Ön az egészről világnézetet fog csinálni, és csinál is. Mindent a körülményekre ken, és éjszakánként én-maradványát hallgatja. Ami önt kényszeríteni fogja barátja elárulására,

agyonlövésére. Vérszomjas botrányra, mert ön tulajdonképpen jó, hiszen ön ingadozik, ami végül is az ön nemességét bizonyítja. Önnek tehát lelkiismeret-furdalása van. Ebben a darabban mindenki csepeg a mocsoktól. Koszos delíriumban élünk. Ez az aljasság megdicsőülése. Hoppá. Sűrű realitás, az obszcén diadala a sár felé. A valóság azonban hajmeresztőbb. Ügyefogyottság ilyeneket mondani. Nem hagyom magam becsapni, mert ez itt csak árnyalat, csak ijesztés. Az van, amitől a legjobban félünk. Elmondta, amit tudott. Másnap reggel még látták a barakkok között lődörögni, és a Kolibrise is benézett. Aztán eltűnt. Nyilván nem bírta ki és visszament. Azóta nem jelentkezett. Amit mondott, inkább jelenlétével, mint szavaival mondta. Elvesztettem kedvemet attól, hogy meghaljak! De már régen elvesztettem kedvemet, hogy éljek. Csak tudnám, mit kell tenni. Nem lenne bolondság.

Azért Hamvas Béla is megfélekedezett valamiről. Japánban így mondják:
„Minden nap jó nap.”

Rákoscsabán születtem 1946. december 30-án. Tanulmányaimat az ELTE JTK-n végeztem (1966–71). Körülbelül négy évet dolgoztam hivatalnokként és bírósági fogalmazóként. Ízlésemmel ellen-

kezett, hogy az akkori állam- és jogrend feltételei között jogi pályára lépjek. 1974 óta vagyok könyvtáros. Írásaim nem jelenhettek meg a nyolcvanas évek közepéig. A legfontosabbnak talán Jakob Böhme: *Földi és égi misztériumról* címmel megjelent fordítást tartom (1990). (Bővített kiadás: *Szent sóvárgás* címmel – 1997.) Azokban az ínséges időkben ez a fordítás elsőik között próbált valóban komoly szakrális médiumot a magyar olvasókhöz közvetíteni. Megjelent a *Befalazott* című elbeszélés-, kisregény- és esszékötet (1993), valamint a *Völgyút* című regény (1994). Ezt követte 2004-ben a *Mozdulatlan vándorlás* című regény és kisregény, s a Napkút Kiadó jóvoltából az *Éjszakai munkák* című regény és esszé (2007), valamint dr. Balla Zoltán kiváló nyelvfilozófiai művének, *A szemléletes gondolkodás logikájának* kiadása (Bíró Annával közösen 2009). Balla műve csak Platónhoz, a kabbalához és a hindu mantra szellemiségéhez hasonlítható.

Napkút Kiadó Kft.
1043 Budapest, Tavasz u. 4.
Telefon: (1) 225-3474
Mobil: (70) 617-8231
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős kiadó: Szondi György
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence
ISSN 1787-6877
ISBN 978 963 263 367 1